

ENEAS SILVIO PICCOLOMINI
PAPA PÍO SEGUNDO

POEMAS

Introducción, texto latino y notas de
Ana Pérez Vega

Orbis Dictus

**ENEAS SILVIO PICCOLOMINI
PAPA PÍO SEGUNDO**

POEMAS

Introducción, texto latino y notas de
Ana Pérez Vega

Edita: Orbis Dictus

© Ana Pérez Vega

© Orbis Dictus, ediciones

Diseño de cubierta: Orbis Pictus

Editor: José María Rodríguez

ISBN: 84-95942-08-9 (mayo de 2004)

Depósito legal: SE-2452/04 (mayo)

Prefacio

Eneas Silvio Piccolomini (1405-1464), futuro papa Pío II (1458-1464), fue uno de los humanistas más significativos de la primera mitad del siglo XV. Su nombre de pontífice tiene resonancias clásicas: *sum pius Aeneas ... fama super aethera notus*, Verg. Aen. I, 378-379. Tiene también evocaciones religiosas, pues Pío I (120-154 d.C.), papa de la Iglesia primitiva, fue venerado como santo y como mártir. Su actividad literaria fue prolífica y lo consagró como hombre de gran cultura. Destacó sobre todo como prosista por sus obras de geografía e historia y por sus amenas y divertidas epístolas. A él se debe más que a ningún otro la expansión de la educación clásica y la cultura latina en Europa central.

No es por tanto inútil editar sus poemas, su obra menos conocida, sin duda, pero no carente de interés.

Quiero mostrar de nuevo mi agradecimiento a José María Rodríguez, mi editor y amigo, por el altruismo de maquetar y publicar gratuitamente unos ejemplares de esta obra interesante, aunque no comercial, cuyo destino será las bibliotecas nacionales y extranjeras. Él ha permitido además que este trabajo sea difundido simultáneamente en la red, para que pueda acceder libremente a los poemas latinos de Piccolomini cualquier lector interesado en ellos. José María forma parte de esa estirpe selecta de editores que contribuyen activa y modélicamente a la difusión de la cultura, haciendo valer de nuevo con este libro el generoso principio de *tolle et lege*.

Sevilla, 2004
A.P.V.

INTRODUCCIÓN

Giuseppe Cugnoni fue el autor de la edición príncipe de los *Carmina* de Piccolomini. Aparecieron en un volumen misceláneo, con otra serie de escritos del mismo Eneas Silvio Piccolomini, Papa Pío II, producto de la revisión de los manuscritos de la Biblioteca Chigiana (Biblioteca Apostólica Vaticana) (1).

Concretamente en el caso de las poesías, de las que editó 95 en total (su poema 96 es espurio), Cugnoni utilizó los siguientes manuscritos:

a) *Códice Chigiano H IV 135*, del que transcribió los poemas I-XX. Los 19 primeros poemas tienen el título de *Cinthia (Aeneae Silvii Senensis Cinthia incipit feliciter)*, y estaban destinados a constituir el primer libro de una colección según deducimos del *éxPLICIT: Cinthie liber primus explicit*. Se inspira en el *Monobiblos* de Propertio, *In Cynthiam* (libro I). Seguidamente aparece la *Egloga (Incipit egloga Aeneae prefati Collocutores Vegius Silvius)* que ocupa los folios 97r-102v.

b) *Códice Chigiano I VIII 287*, del cual transcribe los *Epigrammata Aeneae Silvii Piccolominei Senensis ad Bartholomeum Rovarellam* (XXI-XCII Cugnoni).

c) *Códice Chigiano I VII 260*, que contiene el poema *Pius II. Pont. Max. in Maumethem Perfidum Turchorum regem*, también conservado en el *códice I IV 148* de la misma biblioteca (XCIII Cugnoni).

d) *Códice Chigiano I VII 251*, que contiene el poema *Pius Secundus Pont. Max. Pro ingenii exercitatione*, también conservado en el *cód. I VII 260* (XCIV Cugnoni).

e) *Códice Chigiano L VII 254*, que contiene el poema: *In S. Catharinam Senensem*, espurio según su fecha de composición (1446), dos años posterior a la muerte del Papa (2) (XCV Cugnoni).

El cód. Chigiano H IV 135, del siglo XV, fundamental, es un códice cartáceo (3) de 200 x 150 mm. (4) de 104 folios (I + 103 + 73 bis + II, porque hay dos folios distintos con mismo número 73). Consta de dos partes: los folios 1-83 + 73 bis contienen las sátiras de Juvenal (I-XIV, XVI, XV); los folios restantes transmiten la *Cinthia* y la *Egloga* de Piccolomini. Avesani analiza las filigranas de ambas secciones, que corresponderían: la primera parte de Juvenal, a Briquet 7529 (Milán 1427, var. sim. Sion 1428-29). Del estudio de la consistencia de los fascículos de los que están formados ambos cuadernos concluye R. Avesani que no parecen la obra de un librero profesional. Esto y el carácter de la letra, humanística libraria con pequeñas diferencias, no sustanciales, entre una y otra sección, y el hecho de que sea identificable con la letra de Piccolomini entre la juventud y la madurez, hacen pensar a Avesani que pudieron haber sido copiados por el propio autor. Se añade el testimonio de Cugnoni, que dice en su prefacio que muchos códices que transcribe fueron escritos o corregidos por el propio Piccolomini o por su sobrino Fr. Todeschini, futuro Papa Pío III (5).

R. Avesani coloca la fecha de transcripción de la *Cinthia* (I-XIX) y el poema XX entre la segunda mitad de 1436 y primera mitad de 1442. Se basa en los datos internos del librito. No se llama a sí mismo *poeta laureatus*, cosa que podríamos esperar a partir del 27 de julio de 1442, fecha en la que lo distinguió como tal Federico III. Por otra parte el poema IX menciona su estancia en Basilea, por lo que no pudo ser anterior al año 1432; el

poema XII alude a la batalla de Ponza del 5 de agosto de 1435. La *Egloga* (XX) se sitúa entre los años 1433 y 1434. De lo cual deducimos que fue escrita en el mismo período durante el cual componía Piccolomini la *Cinthia*, en dísticos elegíacos.

Cugnioni señala que en los códices aparecen correcciones, tachaduras, notas y escolios hechas por sus propietarios, los Papas Pío II y III (cf. n. 101). R. Avesani estudia la naturaleza de dichas correcciones en la *Cinthia* y establece tres tipos:

A) Rasuras del mismo autor *inter scribendum*

B) Trazos de pluma

C) Expunción o eliminación de una letra o letras sobrantes mediante puntos suscritos (p. ej. XIX 41 *pote-tas* por *poetas*, XIX 81 *infixit* por *infixit*). Avesani considera posteriores las sustituciones de unas palabras por otras mediante exclusión con puntos suscritos.

Más detalles sobre la *Egloga* pueden consultarse en lo que fue mi memoria de licenciatura *La poesía de Eneas Silvio Piccolomini, Papa pío Segundo, en su Egloga latina*, Sevilla, Orbis Dictus, 2004 (difundido en la red).

Mantengo en la edición la mayúscula inicial por ser la manera de distinguir principio de verso en la época.

NOTAS A LA INTRODUCCIÓN

- (1) Véase esp. el prefacio de la ed. de Cugnoni.
- (2) Cf. Avesani, “Poesie...”, p. 2 y nota 2, basándose en G. Mazzoni, “Pio II poeta di S. Caterina”, *Vita cristiana* 12 (1940), pp. 200-204.
- (3) Véase la descripción de R. Avesani, “Poesie ...” pp. 5-6.
- (4) Cugnoni, da estas otras dimensiones “altus centimetris 21, latus 14”, p. 13.
- (5) Cugnoni, p. 3.

BIBLIOGRAFIA

Fuentes. I. Piccolomini

Aeneae Sylvii Piccolominei Senesis, qui post adeptum Pontificatum Pius eius nominis Secundus appellatus est, Opera quae extant omnia &c., Basileae, per Henrichum Petri, anno MDLI (1551), continens:

-*Cosmographia sive Asia Europaeque elegantissima descriptio,*

-*Volumen epistolarum*

-*Historia de Eurialo et Lucretia se amantibus, Epist. CXIII, pp. 622-644.*

-*Tractatus pulcherrimus Aeneae Sylvii de Curialium miseris, Epist. CLXVI, pp. 720-736.*

-*Refert grates de munere oblato et poesim praeconisatam reddit, confertque de Vladislao quo iure regnum Vngariae occupauerit, Epist. CCCCII, pp. 934-946.*

-*Tractatus, de Liberorum educatione editus, ad Ladislaum Vngarae et Bohemiae Regem, pp. 965-992.*

-*Artis Rhetoricae Praecepta, cum epistolarum partibus &c.*, pp. 992-1034.

-Ioan. Antonius Campana. *Pii II Pont. Max. per Ioan. Antonium Camp<anam> Episcopum Aretinum, Vita* (Precede a la obra de Piccolomini en la ed. de Basilea; sin paginación).

-Platyna, *Pii II. Pontificis Max. Vita, per Platynam, descriptam* (Precede a la obra de Piccolomini como la anterior).

Pii Secundi Pont. Max., Commentarii rerum memorabilium a R.D. Ioanne Gobellino et R.P.D. Francisco B. Piccolomineo recogniti, Roma, 1634, reimpr. Frankfurt, 1974.

Aeneae Sylvii Piccolominei postea Pii II. Papae Opera geographica et historica, Helmstadii, Impensis Joh. Melch. Sustermanni Bibliopolae ibid. MDCIC (1699 / 1700).

Aeneas Sylvius Piccolomineus, qui postea Pius II. P. M. De viris illustribus, Stuttgartiae, 1842.

Aeneas Silvius Piccolomini (Pius II) De gestis Concilii Basiliensis, ed. por D. Hay y W. K. Smith, Oxford Medieval Texts, 1967.

Pii II. pontificis maximi &c. familiares epistole &c., Impensis Anthonii Koberger, Nuremberge imprese, MCCCCXCVI (1496).

Pío II, Espístola a Mehmet II, ed. de Domingo Fernández Sanz, Madrid, CSIC, 2004.

M. Mell y U. Abel, *Briefe, Dichtungen*, Munich, 1966, retractación en pp. 225-239.

Enee Silvy, Cupidinis dei amoris ad Karolum descriptio (un folio, letra gótica, con la 'Effigies amoris' a una columna, texto en dísticos elegíacos. Tinta negra, verde y roja), Speyer 1495.

Pius II, papa, Historia de duobus amantibus Euryalo et Lucretia, Epistola Enee Silvij Poete &c., Köln, Johannes Solidi, ca. 1473.

Rudolf Wolkan, *Der Briefwechsel des Eneas Silvio Piccolomini*, Fontes Rerum Austriacarum, Viena, 1909-18, 4 vols., vol. 61-62 (1909), vol. 67 (1912), vol. 68 (1918).

Otras fuentes

Acta Sanctorum: “De Sanctis fratribus Iulio presbytero, et Iuliano diacono, in diocesi Novariensi in Italia”, *Acta Sanctorum*, Antuerpiae, anno M.DC.XIII, reimpr. en Bruselas, 1966, pp. 1100-1104.

Antonius Astesanus: L. Bertalot, *Humanistisches Studienheft eines Nürnberger Scholaren aus Pavia (1460)*, Berlín, 1910.

Dante: E. Bolisani - M. Valgimigli, *La corrispondenza poetica di Dante Alighieri e Giovanni del Virgilio*, VII centenario della Nascita di Dante, Firenze, 1963.

Biografías

Cecilia M. Ady, *Pius II (Aeneas Silvius Piccolomini) the Humanist Pope*, Londres, 1913.

Thea Buyken, *Enea S. Piccolomini. Sein Leben und Werden bis zum Episkopat*, Bonn - Colonia, 1931.

M. E. Cosenza, *Biographical and Bibliographical Dictionary of the Humanists and of the World of Classical Scholarship in Italy, 1300-1800*, Boston, 1962, 5 vols.

Ch.-É. Naville, *Enea Silvio Piccolomini: l'uomo, l'umanista, il pontefice(1405-1464)*, Bologna, 1984 (451 pp.), con ilustraciones, facsímiles y bibliografía (pp. 428-434).

G. Paparelli, *Enea Silvio Piccolomini. L'umanesimo sul soglio di Pietro*, Rávena, 1978.

C. Ugurgieri della Berardenga, *Pio II Piccolomini con notizie su Pio III e altri membri della famiglia*, Florencia, 1973.

G. Voigt, *Enea Silvio de' Piccolomini als Papst Pius der II. und sein Zeitalter*, Berlín, 1856-63, 3 vols.

A. Weiss, *Aeneas Sylvius Piccolomini als Papst Pius II. Sein Leben und Einfluß auf die literarische Cultur Deutschlands (Mit 149 bisher ungedruckten Briefen)*, Graz, 1879.

B. Widmer, *Enea Silvio Piccolomini in der sittlichen und politischen Entscheidung*, Basilea - Stuttgart, 1963.

Dizionario Biografico degli Italiani, Istituto della Enciclopedia Italiana fondata de Giovanni Treccani, Roma, 1960 (en curso de publicación).

Enciclopedia Italiana di Science, Lettere ed Arti, Roma, 1929-39.

Estudios

Atti del Convegno per il Quinto Centenario della morte di Enea Silvio Piccolomini, Papa Pio II, e altri scritti raccolti da Domenico Maffei, Accademia Senese degli Intronati, Siena, 1968.

A. R. Baca, "Enea Silvio Piccolominis Verteidigung der Literatur", *Antike & Abendland*, 17 (1971), pp. 162-72.

G. Bernetti, "Il latino e l'animo di Pio II", *Saggi e studi sugli scritti di Enea Silvio Piccolomini, Papa Pio II (1405-1464)*, Florencia, 1971, pp. 16-30.

"Enea Silvio Piccolomini e la sua commedia «Chrysis»", *Saggi...*, pp. 129-152.

A. Buck, *Die Rezeption der Antike in den romanischen Literaturen der Renaissance*, Berlín, 1976.

E. Carrara, *La poesia pastorale*, Milán, 1908.

F. Geerk, *Das Liebesleben des Papstes: der verschwiegene Nachlass des Enea Silvio Piccolomini: historischer Roman*, Düsseldorf, Artemis & Winkler, 1997.

K. W. Grandsen, "The Pastoral Alternative", I & II, *Arethusa* 3 (1970) I pp. 103-121, II pp. 177-196.

W. L. Grant, *Neo-Latin Literature and the Pastoral*, Chapell Hill, Univ. of North-Caroline Press, 1965.

F.-R. Hausmann, "Enea Silvio Piccolomini 'poeta' und die Rezeption der heidnischen Antike" *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance* 35 (1973), pp. 441-461.

L. J. Johnson, "The Linguistic Imperialism of Lorenzo Valla and the Renaissance Humanists", *Interpretation* VII 3 (1978), pp. 29-49.

K. Krautter, *Die Renaissance der Bukolik in der lateinischen Literatur der XIX. Jahrhunderts: von Dante bis Petrarca*, Munich, 1983.

W. Ludwig, "Julius Caesar Scaligers Kanon neolateinischer Dichter", *Antike & Abendland* 25 (1979), pp. 20-40.

Z. von Martels-Arjo Vanderjagt (edd.), *Pius II, 'el più expeditivo pontifice': selected studies on Aeneas Silvius Piccolomini (1405-1464)*, Leiden-Boston, Brill, 2003.

R. Mitchel, *The Laurels and the Tiara: Pope Pius II 1458-1464*, Londres, 1962.

Ch.-É. Naville, *Enea Silvio Piccolomini: l'uomo, l'umanista, il pontefice(1405-1464)*, Bolonia, 1984 (451 pp.), con ilustraciones, facsímiles y bibliografía (pp. 428-434).

G. Paparelli, "E. S. Piccolomini, poeta d'amore", *Helikon* 4 (1964), pp. 252-260.

A. Pérez Vega "Notas sobre el texto de los *Carmina* de E.S. Piccolomini", *HumLov* 39 (1990), pp. 40-47.

-, *La poesía de Eneas Silvio Piccolomini, Papa pío Segundo, en su Egloga latina*, Sevilla, Orbis Dictus, 2004 (Memoria de Licenciatura, Sevilla, 1985; difundido en la red).

R. Pfeiffer, *History of Classical Scholarship (From 1300 to 1850)*, Oxford, 1976, pp. 59-62.

S. Prete, "La poetica nel Quattrocento", *Atti e Memorie (dell') Arcadia*, s. 3^a, VI, fasc. 4 (1975-76), pp. 249-262.

J. E. Sandys, *A History of Classical Scholarship*, Cambridge, 1908, 3 vols., vol. II, pp. 72-3.

E. A. Schmidt, "Arkadien: Abendland und Antike", *Antike & Abendland* 21 (1975), pp. 36-57.

N. Seeber, *Enea Vergilianus: Vergilsches in den "Kommentaren" des Enea Silvio Piccolomini (Pius II.)*, Commentationes Aenipontanae, 30, Innsbruck, Universitätsverlag Wagner, 1997.

M. Strake, *Klassische Formen und neue Wirklichkeit. Die lateinische Ekloge des Humanismus*, Würzburg, 1981, Tesis Doct.

Alfred A. Strnad, "Studia piccolomineana. Vorarbeiten zu einer Geschichte der Bibliothek der Päpste Pius II. und III.", *Atti per il Quinto Centenario della morte di Enea Silvio Piccolomini*, D. Maffei, ed., Siena, 1968, pp. 295-390.

G. Voigt, *Die Wiederbelebung des classischen Alterthums oder das erste Jahrhundert des Humanismus*, Berlin, 1893, 2 vols., esp. II, pp. 411 y 352.

P. Weinig, *Aeneam suscipite, Pium recipite: Aeneas Silvius Piccolomini: Studien zur Rezeption eines humanistischen Schriftstellers im Deutschland des 15. Jahrhunderts*, Wiesbaden, Harrassowitz, 1998.

AENEAS SILVIVS PICCOLOMINI

CARMINA

Códices:

Cf. Introducción

Edición prícipe:

G. Cugnoni, *Aeneae Siluii Piccolomini qui postea fuit Pius II Pont. Max. opera inedita descripsit ex codicibus chisianis vulgavit notisque illustravit Josephus Cugnoni*, Atti della Reale Accademia dei Lincei, Roma, 1883, reimpr. en 1968 por Gregg, Inglaterra, pp. 342-370.

Ediciones parciales:

A. Pérez Vega “Notas sobre el texto de los *Carmina* de E.S. Piccolomini”, *HumLov* 39 (1990), pp. 40-47.

-, *La poesía de Eneas Silvio Piccolomini, Papa pío Segundo, en su Egloga latina*, Sevilla, 2004 (Memoria de Licenciatura, Sevilla, 1985).

Sesto Prete, “Pio II sul lago d’Orta”, *Novarien.* 4 (1970), pp. 15-31.

Sesto Prete, *Studies in Latin Poets of the Quattrocento*, Lawrence, Univ. Kansas, 1978, pp. 25-49.

Rino Avesani, “Poesie latine edite e inedite di Enea Silvio Piccolomini”, *Miscellanea Augusto Campana*, Padua, 1981, vol. I, pp. 1-26.

F. Arnaldi - L. Gualdo Rosa - L. Monti Sabia, *Poeti latini del Quattrocento*, Milán / Nápoles, vol. I, 1964, p. 144

1 (I) IN CINTHIAM

<C>inthia, siqua meo debetur fama labori,
 abs te suscipiam quicquid honoris erit.
 Tu mihi das ipsas scribendi in carmina uires,
 tu facis ingenium, tu facis eloquium.
 Te duce concedunt diue in mea uota sorores,   5
 te duce Castalio somnia fonte bibo.
 Summa tibi, fateor, debentur praemia: summo
 te quoque, si liceat, carmine ad astra feram,
 et nostri prima uenies in parte libelli;
 tu mihi principium, tu mihi finis eris.   10

2 (II) IN VIRGILIVM

Grecia praeclarum quantum laudauit Homerum,
 tam, Maro, te celebret turba Latina decet.
 Tu generi Italico, magnum decus ille Pelasgo,
 ille suis clarus, clarus et ipse tuis.
 O si millenos uixisset uterque per annos,   5
 carmine quot miro praelia clara forent!
 Nunc etiam credam dictetis carmina diuis,
 ingenium tenues si quod habent anime.
 Ille Iouem mulcet, tua placat musa Quirinum
 leniturque tua Caesar et ipse lyra.   10
 Quin aliquos tandem celo demittite uersus,
 qui Iouis aut magni Caesaris acta ferant?
 Celicole quondam misere ancilia; cur non
 carmina de celo mittere uestra licet?

3 (III) IN VIRGILIVM

Carmina diuino referam modo pauca Maroni:
 quis neget egregio carmina Virgilio?
 Thure pio relique lustrantur ab omnibus umbre;
 quique poeta fuit carmina sola petit.
 Vos igitur, uates, quos secula nostra tulere,   5
 ipsius ad tumulum munera ferte, precor.
 Munera sint uersus, et mecum dicite: “uates
 qui iacet hic nostre gloria gentis erat”.

4 (III bis) IN GALATHEAM

Sunt, Galathea, nouo tibi membra simillima lacti
 et Getica semper candidiora niue.
 Vir tuus, ardenti carbone et forcipe duro
 assuetus, faciem non ferit ipse tuam?
 Basia quando dedit mixta fuligine, coniunx   5
 ne mutet niueas miror abinde genas.
 Cum tenet amplexus nigris tua membra lacertis,
 reddere te totam debuit ille nigram.
 Sed neque te tractat neque pergit ad oscula Drusus:
 protinus in Venerem uiribus ille caret.   10
 Arguit intactam tota nitor in cute nam te,
 o nimium cupido digna puella uiro.

5 (IV) IN CINTHIAM

Quid nimis elata es prestanti, Cinthia, forma?
 Labitur occulto pulchra iuuenta pede.
 Non ita semper eris, uariatur tempore uultus,
 nec semper roseo splendet in ore nitor.

Mane, uides, primo candescunt lilia sole, 5
 uespere succisa languidiora rosa.
 Te quoque destituet fugientis forma iuuenta,
 inque suos ueniet curua senecta dies.
 Te miseram dices, rugis cum tempus arabit
 et faciet crispas in tua damna genas. 10
 Nunc tibi tempus adest, respondet lusibus aetas,
 talia lasciuus¹ tempora querit Amor. sublimis
 Te moneat facies, moneant te frontis honores;
 qui perit, o, miseri sit tibi cura proci.
 Aspice, deficio; morienti consule amanti; 15
 si moriar magnum, Cinthia, crimen habes.
 Tu me sola potes longos deducere in annos,
 sola potes nostris addere, nimpha, dies.
 Si mihi tu faueas, si me spectabis amantem,
 confiteor uite spes eris una meae. 20
 Sumne adeo informis? nullon sum dignus amore?
 sumne ego progenie² degener ipse mea?
 O utinam facilis quantum formosa fuisses!
 sic mihi tu semper, Cinthia, grata fores.
 Dum faciem specto, digna es quam Phebus amaret. 25
 Maius an ipsa suo, Cinthia, lumen habes?
 Et cui non placeas, cum sis placitura Tonanti,
 cum dederis uentis post tua terga comas?
 uel cum contextum crines nodantur in aurum
 membraque purpurea cetera ueste tegis. 30
 Quicquid formosas decuisset habere puellas,
 unum si demo, Cinthia diues habes³.

---

¹ lasciuus Arnaldi-Gualdo Rosa-Monti Sabia : sublimis Cugnoni

² progenie scripsi : pro gente edd.

³ habes scripsi : habes edd.

Hoc unum est pietas, quam si modo, Cinthia, sumis,
 usque adeo felix semper amator ero.
 Ergo uale et nostro cura indulgere furori, 35
 et socies mores cum pietate tuos.

6 (V) IN ARAGNEM

Phebus in Hesperias quamquam nondum iuerit undas,
 uidi ego iam medios luce carere dies.
 Tum mediam cum se niueo Latonia fratri
 obiicit, et radios non sinit ire suos.
 Sic mea non unquam miserum me fallit Aragne, 5
 ante illam cum se perfida sistit anus.
 O te longue remorentur fila senecte,
 nec uiuas cupiens nec moriari uolens.
 Vt mihi siderei rapis, inuida, lumen ocelli,
 sic tibi iocundum subtrahat illa merum. 10

7 (VI) IN CINTHIAM

Cinthia, pro meritis que reddam premia tantis
 quot mihi iam clauso suggeris, alma, die?
 Nunc ego per tenebras et per stabula alta ferarum
 cogebam longas nescius ire uias.
 Forsitan abruptas cecidissem pronus in Alpes, 5
 aut ego iam rapidi praeda leonis eram.
 At tu, que nostros miserata es, Cinthia, casus,
 obuia noctiuage lampadis igne uenis.
 Qua sit iter, qua sint manifesta pericula monstras:
 o ego quas possum reddere, Luna, uices? 10
 Efficiam semper tibi sit, dum forte laboras,

qui superet sonitu carmina dira suo.
 Inde tua expediam prestanti numina uersu,
 qualia nocte iuuent, qualia luce patent.

8 (VII) IN PICTOREM

Dos sua, qua claram possit perquirere laudem,
 celitus, ut dignum est credere, cuique datur.
 Atque ideo uarias uitam exercere per artes
 cogimur, et magno fama labore uenit.
 Bella duces fecere deos, celoque locarunt;   5
 hinc honor, hinc magni Caesaris astra micant.
 Carmina Virgilio, nomenque dedere sorores
 Pierie, quod nec morte perire queat.
 Tullius eloquio, quem mirabatur et ipsa
 Grecia, dum stabunt sidera clarus erit.   10
 Est in honore suo cythara laudatus Iopas,
 et uiuum qui de marmore duxit opus.
 Quid referam cunctas artes? mea fama per omnem
 it clara Ausoniam, laus et ubique mea est.
 Quaue Policletus, quaue est celebratus Apeles   15
 arte feram toto nomen in orbe meum.

9 (VIII) IN CALVINVM

Sic tibi formose placeant, Caluine, puelle,
 ut mihi presenti grata Papia die est.
 Sic Caciensia suis miserum te oblectet ocellis,
 ut modo me aspectu sola Papia suo.
 Sic tibi displiceat ciliorum frictus ut ipsa   5
 nunc uisa est oculis pulchra Papia meis.

Sic tibi flaua Ceres et Bacchi munera prosint,
 ut me nunc ylarem docta Papia tenet.
 Sic letus uenias adoperte gaudia noctis,
 ut mihi dulce fuit nunc Papiense solum. 10
 Ecce, Papia, malo compulsus ab omine ueni,
 quin misero lucem, dira Papia, rapis?

10 (IX) FABELLA

Urbem qua ducit Comum uia forte petebam;
 rure diu fueram, ruris et hostis eram.
 Est locus urbis, ubi rerum quecumque uehantur,
 soluitur ex lege uectigal usque sua.
 Huc feror, ecce (hominem quantum fortuna secundat, 5
 atque eadem aduersa est!) me poscit anus:
 “uir, pete cur ploret que nostro est aduena tecto”.
 Dixerat et iuxta forte puella sedet.
 Hanc digito signat; forma fuit illa decenti,
 que uisa est Dapne, seu Philomena mihi. 10
 Ter quinos neque enim plures impleuerat annos,
 uix fuit amplexu digna puella uiri.
 Illa in terram oculos lacrimis humecta tenebat, sic
 et mentem misere durus habebat amor.
 Vultus erat qualem facit ipsum affata parentem 15
 aut Venus, aut patrio uertice nata dea.
 Caetera non uidi, sed que manifesta patebant
 indicium pulchri corporis ora dabant.
 Tum “mea nympha”, precor Germana uoce locutus
 -barbariem docuit me Basilea prius-, 20
 “quis te casus habet? que te fortuna remotas,
 ignaram lingue, cogit adire domos?”
 Illa proci lacrimis motam se et fraude relictam
 et que pretereo plurima damna refert.

“Heu forme miserere mee, miserere iuente: 25
 hei mihi ne noceat, si pia forte fui.
 Te sequar, in casus ueniam quoscumque uocabis,
 siqua mihi tecum gracia”, dixit, “erit”.
 Non sum marmoreus nec tigride natus, ut ipsis
 non mouear precibus, non mouear lacrimis. 30
 Ergo iter obuerto, hic obliqua est semita, quam nec
 plaustra petunt, quam nec sepe uiator adit.
 Hac iter ad portam que iuncta est principis arcis, hoc?
 et uetus externa nomen ab urbe trahit.
 Huc agor et pone sequitur mea nympha, meum cor, 35
 uixque meum crebris passibus equat iter.
 Ventum erat ad medium, silua cum prodit opaca,
 et tacitus post me faunus ab inde uenit.
 Hanc rapit et lucis amplexam condidit atris:
 me miserum, nec post uisa puella fuit. 40
 Vt fleui, utque oculis largus defluerit ymber.
 Quid referam? uolui dilacerare genas.
 Haud aliter raptum dilectae coniugis Orpheus
 sensit et irato pectore fata tulit.
 Sed quid flere iuuat? fatorum immobilis ordo est, 45
 nec superum nostras audiet ira preces.

11 (IX bis) IN LISSIAM

<L>isia, quid redolet? sapit hec tibi, Lisia, mella?
 et reris soli grata sit illa tibi?
 atque tuam reputas? Tamen hec in fornice uiuit
 et tua non uultus diligit illa tuos.
 Ac, si quem illa colit, non te puto diligat illa; 5
 alter inest oculis gratior usque suis,
 quem nosti et tecum ducit noctesque diesque
 et simulat quod se nulla puella uelit.

Vt tibi uera loquar, meretrix est; ergo mariti
 iura negat, multos nunc habitura procos. 10
 Lisia, si placeat, placet hec tua, Lisia, multis,
 sed magis illa colit, qui magis inde dabit.

12 (X) IN BART<H>OLOMEVM

Bartholomee, sacros nequeo tibi mittere uersus,
 nomine uersiculos impediante tuo.
 Nil habeo reliquum, quo possim querere amicos,
 si desit nostris scripta tabella modis.
 Ni te scribendo, ni te mihi carmine iungam; 5
 dic mihi, quo possim iure placere tibi.
 Ast ego si scribam perturbor Bart<h>olomeo,
 nomine non suauis conueniente lyre.
 Te precor ergo aliud leuius tibi nomen adoptes,
 quod ualeam numeris inseruisse meis. 10

13 (XI) EPITAPHIUM

Hic tegor haud ulli scelere et feritate secundus;
 corrupta est uicio multa puella meo;
 quotque habui digitos, totidem sub Tartara misi
 nocte una illustres prodicione animas.
 Sed tandem occubui, penaque affligor acerba: 5
 sera licet superum est, non fugit ira malos.

14 (XI bis) IN CORINVM

Minxerat hic Helene mediamque ambiuerat urnam,
 que tota est capiti fusa, Corine, tuo;

hic dedit Andromache calidum et Philomela liquorem,
 hoc tulit epotum Lesbia uase merum;
 hic Dapne atque alie tenere minxere puelle;   5
 urina hec lenam tinxerat uda tuam.
 Proh scelus infandum! uiole hec et lilia naso
 peluis odoranti debuit esse tuo:
 quod quereris, magno ere procus quesisset et ipsa
 uessica missam forte bibisset aquam.   10

15 (XII) IN AXERETVM

Ipse pios quoniam colis, Axerete, poetas,
 carmina et ipsa tuo semper in ore sonant,
 mirabar, quod te summa cum laude ferebant
 scire sub infesto belligerare mari,
 et quia te magnos traxisse ex hoste triumphos   5
 fama refert, musa te comitante tua.
 Mira quidem res est nostroque remotior euo,
 carmina pugnaci collibuisse uiro.
 Vidi ego magnanimos, quos fama ad sidera tollit,
 et qui sunt uulgi semper in ore duces,   10
 omnibus inuisos se se prebere poetis, sese
 atque ipsos patria cogere abire sua.
 "Ite procul", seius dicebat Clodius olim,
 "ite alio, uates, carmina ferte alio.
 Frigoris expertes tecto gaudetis et umbra: 15
 qui faciet uersus? quis nisi potus erit?
 Nos patriam et sanctos tutamur ab hoste penates,
 nostraque communes dextera seruat opes.
 Vos odi, imbelles, alieno parta labore
 sumentes, et quos carmina sola iuuant.   20
 Quod si uos adeo oblectant uersusque lyreque,

ite et carminibus pascite corpus iners”.
 Haud ignota cano, nostraque etate probatum est,
 ingenium armato displicuisse duci.
 Cur igitur mediis colit Axeretus in armis 25
 Aonidas, Vegium (nam tuus ille) peto.
 Tum Vegius (de te sermo nam forte uicissim
 constiterat) laudes incipit ipse tuas.
 “Axeretus”, ait, “prisce uirtutis utranque
 (quod modo quis credat?) maluit ire uiam. 30
 Scilicet et Musas complexus et arma, comanti
 ornatus galea uersat in ore modos.
 Et modo Virgilii, nonnumquam gaudet Homeri
 uersibus, historiam nec minus inde legit.
 Ni mirum sanctos si diligit ille poetas: 35
 est hominis caros semper habere pares.
 Sic placuere bonis quondam ductoribus ipsi
 uates, quod docti sepe fuere duces.
 Doctus erat Caesar, de se qui scripsit, et heres,
 narrauit uite qui benefacta sue. 40
 Ducebant ueteres scitos in prelia uates,
 qui canerent sacris bella gerenda modis.
 Nouerunt quantum diuina poemata possent,
 quotque duces faciat uiuere Virgilius.
 Mutauit priscos hominum uecordia mores, 45
 iam dudum in castris nulla Minerua fuit.
 Ille autem nostro similem non inuenit euo,
 atque ideo laudis dignior ipse mee est.
 Quem si carminibus, si laudo aliquando libellis,
 ni mirum, raros uult mea musa uiros”. 50
 Sic Vegius: tum me uirtut m accendit in ipsam,
 accendit mire laudis amore tue.
 Inde uelim (si quid facies mea carmina) nomen
 sepe tuum scriptis inseruisse meis.

16 (XIII) IN CINTHIAM

Qui miserum totiens expertus iam sit amorem,
 cur iterum laqueos incidit ille nouos?
 In foueam quotiens lapsa pede fluxit asellus,
 haud iterum tales nititur ire uias.
 Ast ego quid sit amor, quid dura incendia noui, dira? 5
 et quot mortifero sint in amore doli.
 Et tamen infelix iterum compellor eodem,
 cogor et antiquo subdere colla iugo.
 Tantum sola potes in me, que sidere quo uis,
 Cinthia, me ducis, Cinthia, meque trahis. 10
 Stare tua haud contra possum uel tela, uel artes,
 et si me ludis, ludier usque iuuat.

17 (XIV) IN MENTINVM

Cur iterum atque iterum uacuo, Mentine, cerebro
 ambitur passu Laurea diua tuo?
 Quid tibi uis hominum? quid habes quod diligit in te,
 Laurea, qua forma es? qua probitate uales?
 Nigrior es coruo, Stigia pallentior umbra? 5
 quale tibi ingenium, quale tibi eloquium est?
 Tu sibi te Paridem, placidumue putas Ganimedem,
 et uersas totum pectore Aristotelem.
 Falleris, ipsa tuo non stat sapientia sensu,
 non est iudicio pulchra Diana suo? 10
 Quin tu aliquid peragis, quod te, dum creuerit aetas,
 nutriat et senium claudat honore tuum?
 Desine fallaces temptare Cupidinis artes:
 Laurea celestis digna furore proci est.

18 (XV) EPITAPHIVM

Discite nunc ex me, uite quem penitet acte,
 qui male deduxi tempora longa, senes.
 Si magis, aut ipsum uixissem Nestora totum,
 nil tamen in melius reddita uita foret.
 Nec me mortali credebam sanguine cretum,   5
 nec nostrum rebar posse perire genus.
 Fallebar, quoniam, uita defunctus iniqua,
 hic tegor: ast anime que mala sint taceo.
 Vos igitur moneo, quanuis breue tempus habetis,
 id quoque (nam sat erit) reddite sponte Deo.   10

19 (XV bis) IN CINT<H>IAM

Cinthia, quid ploras? nitidos quid turbat ocellos?
 quis modo te fletus? quis modo languor habet?
 Si tibi deformis facies inuisa mariti,
 si dolor inculto est concubuisse uiro,
 desine flere, precor, ne sit tibi causa dolendi   5
 abs te quod magni debuit aeris emi.
 Nam potes acceptas a corruptore tabellas
 et legere et pulchro reddere uerba proco.
 Ipse, licet norit quod te formosus adulter
 tractet adhuc, molli pectore cuncta feret.   10
 Femina deformi uidua est que nupsit amanti
 proque suo poterit se gerere arbitrio.
 Saepe licet uideas turgescere coniugis ora,
 uicta supercilio mox cadet ira tuo:
 ipse petet ueniam tanquam peccauerit et te   15
 leserit, et quicquid poscitur inde dabit
 atque tuo tantum contentus uiuet amore,
 nec petet assiduis tecta aliena dolis.

Formosum contra si sis sortita maritum,
 te miseram quantis falleret ille modis! 20
 Non tibi, sed multis natum se crederet et quod
 das modo sola, daret plurima turba sibi.
 Forma uiri nuptis nimium est damnosa puellis.
 Quam dolet Oenone substinuisse Parim!
 Iupiter ut nulli placeat Saturnia uellet, 25
 egregium Aeneam plorat Elissa suum.
 Ergo tuo inculto uiuas contenta marito
 et tibi quod desit mox aliunde pete.

20 (XVI) IN CALCIOPEM

Calciope, o fer opem, tacito ne uulnere Petrus
 occidat; egregio parce puella proco.
 Da sibi quod postquam dederis, mira arte iuuabit,
 et dices: "tacui quid male sana diu?"
 Experiere pio quanta est in amore uoluptas; 5
 gaudia mille dabis, gaudia mille feres.
 Dulce rogatur opus, rerum nec dulcior ulla est,
 quam semel ut dederis sepe dedisse uoles.
 Et quis erit primos dignus decerpere flores?
 Si Petrum expendis undique, Petrus erit. 10
 Ac mihi si carum serues amore sodalem,
 in coelum calamo diua ferere meo.
 Sin pereat, totum contra te Acheronta mouebo,
 et faciam uersus in tua damna sacros.

21 (XVII) IN CINTHIAM

Vror, et accenso nulla est medicina furori,
 nulla meo medica est herba reperta malo.

Egrotus si forte fuit, ualet esa leoni
 simia uirosas restituisset uices. uires
 Pardus edit capreas, si quis sibi langor, agrestes;   5
 inuenta est morbis hec medicina suis.
 Dictamnus, tergo si quando hesere sagitte,
 siluestrem mira liberat arte capram.
 Querit item ramos frondentis ceruus oliue,
 languidus ut magno forte dolore fuit.   10
 Vrsus adit foueam, qua se formica recludit,
 et quanta est illic lingua per ora patet.
 Illa putat carnes, et amatam currit ad escam;
 fallitur, et uasto pectore clausa perit,
 et magnum ueteri morbo sic liberat ursum,   15
 morte sua infelix damna aliena leuat.
 Denique cunctorum canis est medicina ferarum
 sanguis, et his ceso redditur hoste salus.
 Norunt queque suis animalia querere morbis
 auxilia, et nullum fallitur inde pecus.   20
 Ast ego si norim quod sola est Cinthia nostri
 causa mali, que me sola beare potest:
 illa tamen nostros nulla iuuat arte labores,
 et cruda auxilium sepe rogata negat.
 Non ego magna peto, neque mortem, Cinthia, posco,   25
 diua, tuam; facile est quod, mea nympa, rogo:
 scilicet ut nostro liceat dare tempus amori,
 sic dabis ut fiam, Cinthia, saluus opem.

22 (XVIII) IN COTTAM

Gallorum magno que mittam carmina regi,
 erroris, Cotta, respice si quid habent.
 Doctus es, et cythara te etiam donauit Apollo,
 et tua cum sanctis uatibus aucta domus.

Ne referam multos: quid auunculus? ille deorum 5
 colloquio suavi carmine uinctus erat,
 quem decus Etruscis atque indelebile nomen
 aeternum faciens, traxit in astra Deus.
 Huic similis fies, paribusque imitabere uatem
 uersibus, et nomen non tibi dispar erit, 10
 nam tua iam uirtus clara est, omnesque fatentur
 quid ualeas prosa, carmine quid ualeas.
 Inde meas poteris musas trutinare: lege ergo
 carmina iudicio discutienda tuo.

23 (XIX) IN AMOREM

Quid me ludis, Amor? quid me, seuissime, cogis
 in mea letifera currere fata manu?

Dure puer, dura natus de matre, Cupido, es;
 non dii, sed rabide te genuere fere.

Aut ego te rigido natum de marmore credam, 5
 durius en ipso marmore pectus habes.
 Aut hyrcana tibi concesserit ubera tygris,
 uel, que te genuit, seua leena fuit.
 O miserum, qui te superum dignatur honore,
 et tua fumifero numina thure rogat. 10
 Surdus es, et geminas rogitantibus obstruis aures;
 coecus es, et nullum, qui roget, usque uides.
 Si deus ipse fores, si certum numen haberes,
 qui modo sepe nocet, sepe iuuaret amor.
 Iupiter ipse deus quoniam iuuat equus Olimpo est, 15
 nullaque celesti numina ab axe nocent.
 Dii faciles homini sunt, et pietate mouentur,
 exaudire preces uotaque digna solent.

Supplicibus grata respondet corniger Hamon
 uoce, nec orantes spernit Apollo suos. 20
 Atque ideo ueteres statuere altaria diuis,
 et posita est ipsis hostia cesa deis.
 Sed tu sponte noces, precibus nec flecteris ullis,
 quas ego nocte fero, quas ego luce fero.

Dure puer, dura natus de matre, Cupido, es; 25
 non dii, sed rabide te genuere fere.

Fletibus heu quantis oneraique ethera uotis,
 qui potui lacrimis saxa mouere meis.
 Solus Amor tacuit mecum fleuere leones,
 et uisa est gemitus silua dedisse pios. 30
 Haud aliter seuo cum gallus amore periret
 Menalus, et lacrimas saxa licae dabant.
 Quid cupis? ipse semel dixisses, improbe, saltem
 qui perit, ex multis pauca rogasset amans. 35
 Scilicet ut posset uite quod denique restat
 ducere ubi est fletus Cinthia causa sui.
 At procul exagitor, procul hac me pellis ab urbe,
 me procul ab domina cogis abire mea.
 Nec te noster amor dureue inflectere flamme
 ulla potest pietas, insidiose puer. 40
 Insidiose, tuos audes uexare poetas:
 nimirum diuos ledis, inique puer.
 Te pater ipse timet Mauors, qui prelia miscet,
 et te dii pelagi, dii baratrique timent.

Dure puer, dura natus de matre, Cupido, es; 45
 non dii, sed rabide te genuere fere.

Debueras saltem nostri meminisse libelli,
 quo cecini laudes, perfide, mille tuas.

Parce, puer, non te dum scripsi carmina noram;
 quas dederam laudes non tibi conueniunt. 50
 Haud iterum nostro, puer, hoc laudabere uersu,
 crude puer, fueram quem ratus esse pium.
 Ah! sinis insontes leto succumbere amantes,
 me sinis indigna morte perire, puer!
 Mille fero en mortes, uiuo moriorque uicissim: 55
 uita mihi mors est, mors mihi uita foret.
 Quam uideo nusquam uideorque uidere puellam,
 sepe sua ante oculos currit ymago meos.
 Et uisa est niueis mecum pugnare lacertis;
 fallor, et amplexus effugit umbra datos. 60
 Continuo excrucior, lacrimae uoluuntur inanes;
 o nunquam misero uisa sit illa mihi.
 Hei mihi quid uolui? que tanta insania menti est?
 Nescio quid fugiam, nescio quidue petam.
 In partes animum uarias mentemque uoluto, 65
 haud scio que demum uita futura mea est.

Dure puer, dura natus de matre, Cupido, es;
 non dii sed rabide te genuere fere.

Me quoque dum pereo, superi, defletis, amantem
 flet genus omne hominum, flet genus omne auium. 70
 Solus, Amor, rides, tibi sum comedia soli;
 mene etiam laetus fraude perire tua es?
 “Hunc meus arcus”, ais, “transfixit arundine, cuius
 uulnera cum Phebo Iupiter ipse timet”.
 Nec tuus arcus erat, posset qui ledere nunc me; 75
 scis mea quot laqueos fregerit ira tuos.
 Vna fuit nostras posset que incendere flammam,
 huius et auxilio fretus in arma ruis.
 Illa tuos arcus, celeres capit illa sagittas,

transadigit costas Cinthia sola meas. 80
 Cinthia sidereis miserum me infixit ocellis,
 (hoc fateor) precibus mota puella tuis.
 Hec mihi pro meritis referuntur premia tantis.
 Vis ut amem; quod amem posse uidere negas.
 Quin peream potius? uitamque extinguere dextra 85
 prestat; abi, iam te, quo uelit ira, sequar.

 Dure puer, dura natus de matre, Cupido, es;
 non dii, sed rabide te genuere fere.

 Discite nunc ex me, iuuenes, ne credite Amori:
 lurida sub dulci melle uenena latent. 90
 Dum nouus est ignis, crescenti obstate furori:
 qui nouus est, modica uincitur ignis aqua.

XX. EGLOGA
VEGIVS SILVIVS

S. Rupibus in nostris que te fortuna coegit
 solus ut ignotis ualeas te credere siluis?
 Tene, Vegi, agnosco? ni me tua fallit imago,
 ipsum te uidi dumosa in rupe canentem
 Tum potum pastos agerem dum ad flumina tauros: 5
 Nanque et oues iuxta memini pinusque secutas.
 cum me forte tuos iussisti ediscere uersus.

 V. O Silui, hac etiam gratum quod te alloquor hora,
 et quod me nosti; ueniet nec gratior usquam
 alter in occursum: nam me tua fistula mestum 10
 solari et poterit longos abolere dolores.
 Nanque ego per siluas et per deserta ferarum.

errabundus agor, nostri si forsitan ulla
 Caesaris occurrant uestigia, quando sequutum
 his illum accepi rigidas in montibus ursas. 15

S. Falleris hac ipsa nunquam regione uagatur.
 Caesar, et ignaro, si quicquam credis, amico,
 collibus his frustra nemorum sub nocte iacebis.
 Sed que tanta sui tenuit te causa uidendi?

V. Si nescis, semper pastoribus ille fauendum 20
 duxit, et agrestes prospexit honore poetas.

Ipsae meae forsitan, quamuis sit rustica, musam
 audiet, atque meis dederit si pascua capris,
 mille suas referam prestanti carmine laudes.

Sed nunc in uiridis que scripsi carmina fagi 25
 corticibus, noster cupiebam Caesar haberet.

Verum incerta sequor uestigia, montibus illum
 omnibus exquiro siluasque reuertor ad omnes,
 si mihi uel tellus daret hunc ex omnibus una.

Sed quid agam, tu me pastorem dirige; de te 30
 si bene quid merui, uituli, dum sepe rogares,
 ostendi furem qui sub spineta latebat.

S. Quid facias, mecum noctem ni duxeris unam?
 quo ducas pecudes cupidas, quoque graminis agnas,
 quas uia saxosis confecit uallibus? Et nox 35
 iam ruit etherei de uertice missa Balini;

omnia uillarum superat iam culmina fumus;
 uxores fessis reparant alimenta bubulcis.

Fronde sub hac igitur somnum captabis opaca,
 propter aquae riuum. Sed nos dum somnus habebit, 40
 Picula seruabit teneros cum matribus edos.

At prius ex orto sumetur cenula nostro,

et que iam longo pendere sub arbore poma
 tempore sum passus, nunc ipsa legemus ouantes
 hospitibus seruata diu; nec copia desit 45
 lactis; adhuc plene pressabimus ubera capre.
 Crastina cumque dies, Lortalisque ipse rubebit
 hic sublimis apex, somno surgemus, et aere
 proxima conducta superabimus equora cimba.
 Illuc, e medio tumulus quo surgit aquarum, 50
 ad dominum uenies, domino gratissimus hospes
 si cantare uenis et respondere paratus.
 Nanque ego carminibus quid possit uterque canoris.
 experiar, uersu quamuis superandus amici.
 Tunc ut amare tuam dignabitur ille cicutam, 55
 protinus incipies pastorum primus haberi.
 Fortunate puer, tum Caesaris ora uidebis.
 Huius enim maior, quem nosti, Pollio frater
 principis assidua sequitur uestigia cura;
 siue domi fuerit ciuilia iura daturus, 60
 bellorumque modos ducibus dicturus habendos;
 siue acres uenetur apros, seu rura pererret
 Caesar, adest semper qui Pollio consulat auri.
 Hec ego, lacte domum plenam dum ferre solebam
 mulctram, inter pueros memini dixisse Menalcam. 65
 Quanto igitur poterit dominus te tollere honore!
 Inuidus, Italia uictus, concedet Amintas.

V. Muse, noster amor, quarum me lacte fouendum
 prima dies habuit, surgentem ornate poetam.
 Ecce feror, magnis me uectat honoribus etas 70
 proxima, Coruino rumpantur ut ilia Tusco.
 Spargite nunc ederas, summittite fontibus umbras,
 Siluius ut nostras possit contingere baccas.
 Hic decus omne meum, uestri solamen alumpni.

Cui modo que meritis reddemus premia tantis? Bina tibi, Silui, quod possum, pocula dono: accipe, quis torno facilem superaddidit Eglen Alchimedon magno nectentem uincla Sileno. At domino, quicumque meis ab ouilibus edi prouenient, magno mittentur honore quot annis, et pinguis uitulus, quem non pudet ubera matris ducere, qui nullo uexabit robora cornu, Cesar ut ille sui cognoscat carmina uatis. Sed ueniam quocumque mones, quocumque iubebis. Interea, medio que surgit gurgite moles?	75 80
Dic age, quo prono descendant remige lembi, si quid habes dignum dictu dignumque relatu, quodque domi possim solita cantare cicuta.	85
S. Non inuisa petis: ueteri si credimus euo, hec loca letifero quondam serpente teneri, collibus, affirmant, qui plurimus heserat istis, principio rerum, multis labentibus annis. Tunc et oues nulle circum nulleque capelle, pinguia nec magni tondebant pascua tauri. Nulla domus fuerat, nullus quoque pastor, et agri nullus arator erat, nullum uineta ligonem passa fuere, malum compleuerat omnia uirus. Tunc, ut erat uita sanctissimus, aduenit hospes Iulius, ingenio uiuax, qui fluctibus unus praeciperet, magnis qui tempestatibus, et qui cogeret imperio cunctos hominesque ferasque. Greculus hic, primum ualli cum proximus esset, huc illuc uoluens oculos, plena omnia uidit anguibus, atque lacu multas capita alta ferentes bestiolas; paruo stetit et post tempore dixit, extenditque manum: "immedicatis morsibus ite,	90 95 100 105

ite procul celeres nostris e finibus, angues”.
 Nec mora, sublatis abierunt passibus illi;
 ac uelut admonitus iussu monituque deorum,
 si quis adest nulli nocuit, nullumque momordit. 110
 Ille Deo fidens et captus amore locorum,
 credit se magnis his fluctibus, et pede sicco
 ingreditur, nulla corpus subeunte biremi;
 sub pedibus tunica ceu uectus nauibus ibat,
 atque locum tenuit, quo cernitur insula. Saxum 115
 hoc fuit et nudum pulso serpente relictum.
 Ille senex fexus multisque laboribus actus
 “Hic moriemur”, ait, “sedemque hanc ossibus unam
 eligimus nostris; hic ultima conditur edes”.
 Inde domum struxit diuini numinis, in qua 120
 plurimus accensa consurgit lampade fumus,
 et sua perpetuo celebrat diuina sacerdos.
 Mille Deo uatem, quae nunc altaria fumant,
 erexisse ferunt, fugientem Grecula regna,
 urbibus Italiae in nostris, centumque sacrasse 125
 templa Ioui magno; sed cum se transtulit ad nos,
 res est nota, senex, populis comitantibus ibat
 has quorum eternum terras tenuere minores.
 Illic ergo diem clausit quando omnia uidit
 structa locis; animamque Deo, sed corpora templo 130
 commisit, quo quisque malis uexatus ab umbris
 pastorum refugit et mentem liberat egram.
 Nanque bibit patera uinum, cum qua ille bibebat.
 que lapide ingenuo splendet; dextramque bacillo
 porrrigit ille senex quo se firmare solebat. 135
 Edificata suis tunc est cultoribus Orta,
 piscibus ac pomis et pulchra diues oliua.
 Que contra medio uallis respondet Apella est,
 mella fauo, et dulces que sumit uitibus uuas.

Triginta ueteri pulchras regit ordine uillas 140
insula; cui seruit, cui munera lactis et edos
mittimus, et ruris dominum pecorisque uocamus,
ad quem cum uenies diuum uidisse putabis.
Haec satis ut stipule committere possit acute
et tua que possit cantare sub arbore Clio 145

V. O ego nocturna uidear tibi tetrrior umbra,
horridiorque urso, calcata uilior herba,
si non ista dies toto mihi longior anno est.
Excrucior iam nosse uirum templumque uidere,
sacratumque senis corpus pateramque bacillumque, 150
et domino seruire tuo, tecumque uicissim
has inter siluas uersus dictare canoros.
Quales tum laudes et qualia nomina nostro
attribuam domino? quanta mihi Pollio cera
impressus, quanta resonabit cortice fagi? 155
Victor ut in turma gladio donatur et auro,
Eacide similis duris assuetus in armis,
sole sub ardenti media cantabitur umbra.
Sed uos, o lauri, uos antiquissima quercus
robora, que nostri referetis Caesaris acta, 160
unde sit acceptus nostris maioribus anguis,
uictrices semper ducturus in arma cohortes,
regibus accepta dicetis lilia Gallis;
qua uirtute Iouis nostro se iunxerit ales
serpenti, et quanta confecit prelia laude, 165
omnia dicetis ueterum uestigia, lauri.
Parte alia pulchro resonabit carmine pinus,
queque triumpharint uictricia signa Philippi,
pugnatum quotiens fuerit terraque marique
fortiter, et capte scribentur classis honores. 170

Denique qua Venetos affecit clade marinos,
 et Florentinas acies et signa subacta
 dicetis, corili, dicetis carmine nobis.
 Omnia uenturi cantabit fata cupressus
 temporis, et magna tulerit que uoce quieto 175
 Musa mihi, et somnis uestro super auia Cyrre,
 adstarent dum nimphe omnes, audiret Apollo,
 populus expediet: nam que mihi dicta futuri
 secula! que nobis surget uiuentibus etas!
 Regnabit diuus, confectis ordine bellis, 180
 Caesar, et aurato reuirebunt omnia seculo.
 Nanque redit mundo Saturni certior heres.
 O nobis liceat tunc omnia scribere facta
 Cesaris, et magnis implere theatra coturnis.
 Carmina diuini faciemus proxima Phebi 185
 uersibus, atque Linum superantia et Orphea magnum.
 Sed quid nunc agimus? in me mora non erit, et si
 nocte uelis media dominum properemus ad ipsum,
 dum clause seruantur oues et ouilibus agni,
 clausa nec ipsa lupum trepidant armenta malignum. 190

S. Hoc erat extremum quod de te exculpere uellem,
 diue poeta, alios tamen expectabimus ortus
 Luciferi, tota prius hac te nocte tenebo.
 Hunc tumulum supera, placido succedimus antro.

25 (XXI) <AD BARTHOLOMEVM ROVARELLAM>

Hoc te, si fas est, donamus munere, praesul
 magne Rauennatum: carmina pauca lege.
 Nil hic continui poteris reperire laboris,
 hora sed hic uarium quelibet urget opus.
 Sunt, fateor, nugae: sed amant quoque seria nugas. 5

Quis faciem Socratis semper habere queat?
 Tempora consiliis, sunt tempora digna theatri,
 nec male post Senecam, Plaute legere mihi.
 Prisca fuit multo, quam nostra, seuerior aetas:
 illa tamen ludos, reperit illa sales. 10
 Nec tibi, uel Petri cum successore moranti,
 quoslibet abdictos credimus esse iocos.

26 (XXII) AD QVADRATVM

“Quae te causa dedit nobis, Quadrate, quid optas,
 aut media speras figere barbariae?”
 “Confiteor, sanctam ueni dicturus ad aram
 in causis lites cum Cicerone feram”.
 “Aspice causidicos: minima est uindemia, soli 5
 Sergius et Sybaris reliquias relegunt”.
 “Si nil iura ferent, dictare poemata possum:
 Orpheus atque Linus non meliora cudent”.
 “Stulte, quid insanis? nescit toga barbara uersus:
 nudus Virgilius, nudus Homerus eris”. 10
 “At dominis seruire queam”. “Vix quinque sub ista
 spe uiuunt famuli; caetera turba perit”.
 “Dic age quid faciam? (nam certum est uiuere nos hic)”.
 “Mentiri, aut leno; si potes esse mane”.

27 (XXIII) INDIGNATIO

Vincite damnati per secula, uincite mores,
 officium nullus possit habere bonus.
 Si quis at impurus, si quis ceruicis acerbe,
 si quis crudelis, si quis adulter erit,
 si quis ob incestum famosus, si quis auarus, 5

proditor antique si quis amicitiae,
 si quis delator, si quis periurius et omni
 fraude potens, si quis lenoque furque fuit:
 hic habeat num<m>os, hic aedes, predia, seruos,
 et fasces summi, si licet, Imperii. 10
 Magne pater superum, quo nunc tua cura recessit?
 Haec populum pateris crimina ferre tuum?
 Quid loquor? ira pii non est festina Tonantis;
 sed magis ut differt, sic coquit illa magis.

28 (XXIV) EPYTAPHIVM
 EMANVELIS CHRISOLORE GRAECI

Ille ego qui Latium priscas imitarier artes,
 explosis, docui, sermonum ambagibus, et qui
 eloquium magni Demosthenis et Ciceronis
 in lucem retuli Chrisoloras nomine notus;
 hic sum post uitam, et peregrina in sede quiesco. 5
 Huc me Concilii deduxit cura, trium dum
 Pontificum Ecclesiam uexaret seua tyrannis.
 Roma meos genuit maiores, me bona tellus
 Bizantina tulit, cinerem Constantia seruat.
 Quo moriare loco nil refert: undique caelum 10
 poenarumque locus mensura distat eadem.

(29) XXV. IN MVNDVM

Cur me, munde, uocas? cur me spe pascis inani,
 cui nihil est certi perpetuique boni?
 Forma diu nulla est; pereunt splendorque nitorque,
 nec uires possunt corporis esse diu.
 Quid mihi diuitiae, quidue alta palatia prosint 5

regnaque, si nequeunt tollere mentis onus?
 Stulticiam et morbos et curas regibus aufer,
 et ne cogantur, dum uocat hora, mori.
 Assit honor semper, maneatque potentia longum,
 nulla uoluptatis tempore uis pereat. 10
 Tunc ego te dicam magnum, fatearque potentem,
 militiam cupiens et tua castra sequi.
 Sed te ceca regit uario fortuna labore,
 nec lux quid pariat crastina nosse potes.
 Desine blanditiis homines accersere falsis: 15
 stat seruire Deo, qui bona certa dabit.

(30) XXVI. IN IVRISTAM MALEDICVM

Ingenio dotate malo, qui carmina temnis,
 et laudas, quae non discere, iura, potes:
 bartolus et glosae desint, quasi mutus abibis,
 nec tabulas bis sex, nec noua iura coles.
 Si sapis ergo, tace, nec perge lacescere uates, 5
 stulticiam si uis posse latere tuam.

(31) XXVII. IN FALSVM PRECECPTOREM

Cur de preceptis loqueris, male falsus, honestis,
 si non, ut dicis, uiuere posse studes?
 Tantum animo prosunt aegro bona uerba sine actu,
 corpore in aegroto, quam sine re medicus.

(32) XXVIII. AD NEAPOLITANOS

Quid dubitas tanto portas iam pandere regi,
 Parthenope? Non hic hostis, ut ante, uenit.
 Parcere subiectis didicit, domitare superbos:

quod fortuna iugum fert tibi, sume libens.
Nec tibi turpe portes decimo si uinceris anno; 5
Troia etiam tanto tempore capta fuit.

(33) XXIX. AD REGEM ARAGONVM

Quis se, Alfonse, tibi regum par comparet usquam,
qui superas cunctos nomine reque uiros?
Quis tantum ditionis habet terraque marique,
uirtutis quis tam corporis atque animi?
Non sibi te late dominarier inuidet orbis, 5
qui mallet totum se patuisse tibi.
Quis te uel melius regeret, uel iustius illi,
maiorique daret cum ratione modum?
Quid dicam? uel tu deus es, uel nullus in orbe est,
tantum qui prae te nomen habere queat. 10

(34) XXX. AD GALEAZIVM
CVR OPES EXPECTANTVR

Quid ualeant nummi querunt, quid predia, quidam,
si natura cupit nostra petitque parum.
Graecus Aristippus, Libiae deserta peragrans,
aurea deiecit pondera, ne premerent.
Fecit idem Crates, ultro qui perdidit aurum, 5
ut leuius posset discere quod saperet.
Flumine si uitam priscam, si ducere glande
possumus, et corio pellere frigus iners,
nocte die totiens cur suspiramus, et acres
nunc hoc, nunc illud acceleramus opus? 10

Per mare pauperiem fugimus, per saxa, per ignes,
 cuius, quam remur, non graue pondus erat.
 Sed non omnis amat preceptum Pythagoreum,
 possit ut in solis caulibus esse satur.
 Pocula post nato cedunt acheloia uino, 15
 nec patitur pretium glandibus esse ceres.
 Iam dudum paruo cessatum est uiuere guttur,
 dum nemore omne feras uertit et omne freto,
 Lentibus at si tu uiuas et farre secundo,
 et comedas tantum quod tuus ortus habet, 20
 excludere foras, digito monstraberis: 'hic est,
 hic est, cui tantum caena paratur holus'.
 Adde genus uestis, tyrio quam murice tingunt,
 atque etiam scithicis uellera sumpta feris.
 Te si crassa tegit paulum perfusaque laena: 25
 'pauper adest', dicent, 'postibus adde seram'.
 Dic 'aperi, potus, Cyrre, de fonte reuertor,
 et uellem domino pauca referre meo'.
 Nil facies puero: 'portam seruare memento',
 conclamant, 'aperi purpura siqua uenit' 30
 Temporis hoc uitium est, et nos cum tempore oportet
 uiuere. Sic magnas quilibet optat opes.
 At si uirtutes Galeazi dulcis amarent
 reges, sat fuerat omnibus esse probis.
 Sat fuerat, dixi; satis est; nam munere terrae 35
 mercamur dominos, sed probitate Deum.

(35) XXXI. IN SCRIBAM DVELLATOREM

Scriba quid in sanis durum gesture duellum?
 Crede mihi, non est lancea quod calamus.

(36) XXXII. LVDOVICVS AD HYSPIIAM

Nulla mihi argenti sunt munera, nulla uel auri,
 nulla mihi gemma est, purpura nulla mihi.
 Quid facimus? quo te uenerabimur Hyspila dono?
 Nil tibi, quod donet, pauper amator habet.
 Accipe quod multo reputes prestantius auro,   5
 namque meum totum do tibi, sume, animum.
 Quaeque uoles faciet: si iusseris, ibit in ignes,
 si sit opus, pro te stat sibi uelle mori.
 Si non sum facie, si non sum corpore amandus,
 attamen officio sum bonus atque fide.   10
 Te si forma dedit cunctas superare puellas,
 et similem Veneri reddidit atque Helenae,
 pone tamen fastum, nam furtim labitur aetas:
 nulla iuuentutis gloria firma satis.
 Accipe, me serua, miserere fidelis amantis,   15
 nam melius nil est, quam pietatis opus.

(37) XXXIII. IDEM AD QVADRATVM

Cinthia saepe tuos quamquam uiolauerit ignes,
 sat tibi quod thalamos non amat illa meos.
 Nil ea post alios quid agat te cura remordet,
 ne post me ueniat te timor unus habet.
 Desine Trasonem falsis damnare libellis,   5
 cuius apud nos est intemerata fides.
 Sed non ista sibi poscit mea carmina laurus,
 orchestram si uis scribere, scribe mihi.
 Cede iocos aliis; nos grandia gesta canamus,
 et semper iuuenem uiuere crede nephas.   10

(38) XXXIV. AD GASPAREM SLIK
IMPERIALEM CANCELLARIVM

Omnibus est animis nunquam mortalis origo;
 spiritus ex alta cuilibet arce datur.
 Illinc Iapetides ignem, ducente Minerua,
 traxerat, ex illa uiuimus usque face.
 Hinc memores facti, diuinorumque capaces, 5
 et iusti multa cum pietate sumus.
 Hinc uis ingenii miras excogitat artes,
 seu belli fuerint tempora, siue togae.
 Cur tamen hic alium superat, cur doctior illo
 hic atque ille alio; cur ualet ille nihil? 10
 Cur uel Thersites minor est, quam fortis Achilles,
 uel Cicerone satus laudis honore caret?
 Nempe animus, postquam corpus terrenaque membra
 induit, et uincla corporis atra subit,
 protinus haec tantum uis deperit ignea, quantum 15
 corporea plus se polluit illa fece.
 Pondus ad ima trahit, uitiisque inuisat acerbis,
 uirtuti leuitas seruit, et astra petit.
 Nunc ratio sensum oppugnat, nunc sensus in illam
 surgit, et, hac domita, pergat in omne nephas. 20
 Otia tunc subeunt, conuiuia, balnea, somni,
 et Veneris quantum Sardanapallus amet.
 Tunc ire et gemitus rixarum, tunc grauis auri
 et nullo penitus aere domanda sitis.
 Quae postquam regnant, Circem uenisse putato, 25
 quae uultus hominum uertat in ora suum.
 At ratio superans generose laudis amatrix,
 nil, preter rectum, semper honesta cupit.
 Paruit huic si quis, nullaque in parte rebellis
 extitit, aut parua, uir bonus ille fuit. 30

Aetheree mentis custos, cui, mole sub ipsa
 corporis, ingessit fex lutulenta nihil;
 Vtque lutum penetrat, nec se deturpat, Apollo,
 terrea caelestis pertulit antra uigor.
 Alcide iuueni placidam dum membra quietem   35
 cepissent, geminae comparuere Deae.
 Altera preclaros illi spondebat honores
 si secum uellet ferre laboris iter.
 Altera 'nil opus est', dixit, 'mihi crede labore;
 sumae uoluptates quas tibi amica paro'.   40
 Ille autem primam complexus in aethera tendit,
 et docuit magni se genus esse Iouis.
 Sic omnes fecere uiri, quos Graetia laudat,
 seu sit Aristoteles, siue sit ille Plato.
 Nomen in Hecthoreum totus sese erigit orbis,   45
 miratus tanti fortia facta uiri.
 Quid referam externos? satis est Romana propago,
 si quis amat, uirtus scire quid alta queat.
 Quas Deciis laudes, quas ferre Catonibus et quas
 Fabritio, nosti, secula prisca solent: 50
 Pompeium, Fabium et referentem signa Camillum,
 Scipiades quis non credidit esse deos?
 En quod eos ratio duxit, non praua libido,
 his parta est quae non fama perire potest.
 Hos et tu proceres internumerabere, Gaspar,   55
 qui neque fortuna es, nec probitate minor.
 Vtque aliis pandam quid sit, quod miror amoque,
 pauca uelim de te dicere, magna tamen.
 Ingenio polles miro, cernisque futura,
 consilioque uales, eloquioque uales.   60
 Vtque Mitridati uarias nouisse loquelas
 est decus, est eadem gloria magna tibi.
 Pectore amiciciam seruas, scelus omne perhorres,

collaque nec rapide flectis auariciae.
 Namque puer frenis animum domuisse ferocem. 65
 diceris, ut iuuenem qui bene nutrit equum.
 Hinc uarios casus et magna pericula rerum
 exsuperans claris adnumerare uiris.
 Regibus hinc notus cepisti et carus haberi,
 ferreque promerite cingula militiae. 70
 Adde quod est maius et nulli contigit ante,
 Caesaribus signas iam sine lite tribus.
 Vera haec nobilitas, uera est haec gloria, quae te
 sublimem toto reddit in orbe uirum.
 Haec tibi coniugii splendorem contulit alti, 75
 ex quo uel sobolem dii tibi dent similem.
 Atque utinam de te prognati exempla sequantur,
 claraque perpetuo sit tua posteritas.
 His tamen ut meritis Caesar condigna rependat
 premia, sint Lachesis stamina longa tuae. 80
 Viue diu foelix nostro cum Caesare, quando
 dignus es illius, dignus et ille tui est.
 Viuite foelices ambo, penitusque beati,
 et me uel famulos interamate probos.

(39) XXXV. IN MONACHVM MINOREM

Si non uult frater, si non uult esse magister;
 causidicus non est; scurra sit ergo Minor.
 Si non uult corui, si non uult nomen oloribus,
 inter Cecropias pica uocetur aues.

(40) XXXVI. AD GASPAREM NOVARIENSEM

Quae mihi mittebas, eadem preconia reddo,
 Gaspar, et Aoniis, quae te docuere, puellis

ingentes refero grates; ne subtrahe Musis
 ingenium, natura tibi quod prebuit, altum.
 Perge uiam, qua te gaudere Nouaria possit, 5
 quantum pulchra suo gaudet Verona Catullo.
 Sic tua penneie contingent tempora frondis,
 et grandi poteris suras uincire coturno.
 Namque tuas noui cantanda in carmina uires
 et uenam ingenii; dii te patriaeque mihique 10
 conseruent: maneat quod iam mihi firmat Apollo.

(41) XXXVIII. AD EVNDEM

Vsque adeo uanum referunt Demosthena quidam,
 gestiret uetule ut laude ferentis aquam
 atque illo se se priuari nolle susurro,
 diceret: en non me gloria laudis agat.
 Stoicide famam temnunt: cur nomina libris 5
 inscribunt: Senecae hoc est, siue Catonis opus?
 Virtutis precium laus est et gloria magnae:
 nec bonus est, quem non tangat honoris amor.
 Se tamen expendat ius est et ponderet hic se,
 quisquis amat laudis tempora longa suae. 10
 Theseus Alchidae cedat, Patroclus Achilli,
 nec uelit Hectoreum nomen habere Paris.
 Sic mihi tu, Gaspar, si uis dare nomina, da quae
 dicere Virgilius non queat: haec mea sunt.
 Namque genus probri turpisque notaminis instar 15
 uirtuti laus est non sociata suae.

(42) XXXVIII. EPYTAPHIVM CICERONIS

Hoc iacet in tumulo, Romanae gloria linguae,
 Tullius, infande quem rapuere manus.

Antoni gladiis cecidisti, magne senator,
 et Caietanus te sepeliuit ager.
 Eloquii cunctos superasti laude Pelasgos, 5
 tutaque, te solum consule, Roma fuit.
 Ergo licet tumulo tua membra tegantur opaco,
 non tamen haec nomen mors tulit omne tuum.
 Dum caelum terras respexerit, et mare caelum,
 effugient laudes secula nulla tuas. 10
 Vos, qui transitis, pueri iuuenesque uirique,
 sistite et 'o Cicero' dicite 'noster, aue'.

(43) XXXIX. ALIVD

Tullius Arpinas tegor hic, sed corpore tantum,
 parsque mei melior spiritus astra tenet.
 Seruauī patriam, seruauī iura senatus,
 consule succubuit me Cathelina malus.
 Me patrem eloquii ueteres dixere Latini, 5
 cessit et ingenio Graetia docta meo.
 Sexdecies fruges et ter mea uita nouatas
 uiderat, ense pium cum tulit ira caput.

(44) XL. SILVII PATRIS AENEAE
EPYTAPHIUM

Siluius hic situs est nulli probitate secundus,
 quem dederat patriae Piccolomina domus.
 Dum bona nobilitas potuit sua iura tueri,
 clarus erat; periit, cum perit illa, simul.
 Vnicus est uitae fructum uixisse beatae, 5
 caetera pretereunt, spiritus astra petit.
 Discite, mortales, caelum uirtute pacisci,
 namque alia nulli queritur arte polus.

(45) XLI. CONTRA RHENENSES NEVTRALES

Ite domum proceres, neutralis turba quid obstat,
Eugenius posthac pastor habendus erit.
Sic placitum superis, sic stat sententia regis;
pone supercilium, Rhene superbe, tuum.
Nec te poeniteat sancti mandata parentis 5
suscipere, atque animae consuluisse tuae.
Respice quid faciant Galli flauique Britanni,
Italiaeque duces, et quid Hyberus agat.
Aspice Germanus qua se circumtulit Hyster:
Eugenio trepidum flectitur omne genu. 10

(46) XLII. AD HYSTRVM

Hyster, ut indignum faueas transire poetam,
te precor, et placidum cede benignus iter.
Nonne uides magnis uexata carina procellis
ut nequit inceptam continuisse uiam?
Inuida uentorum rabies et dira malorum 5
fata meum cupiunt abbreviare diem.
Promerui, fateor, mediis iacuisse sub undis,
et fieri magnis piscibus esca tuis.
At tu, si ueterum uera est sententia uatum,
numen habes; numen conuenit esse pium. 10
Da spatium uitae, da fluctus esse quietos,
daque Viennenses me reuidere domos.
Hinc ego raucato quantus de monte feraris
et quantus dicam rura Sueua secas;
Norica quam pulchro percurras flumine regna, 15
quamque tumens Eni lata fluenta bibas;
et quam te placido susceperit Austria uultu,

Pannoniaeque planis ut remoreris agris;
 ut Tribalos lambis, ut diuidis inde Valaccos,
 ut Scythicis prebes pocula larga uiris; 20
 utque decem bis ter Euxini in uiscera mersus,
 optima nauigio flumina magna uehis.
 Haec tibi, si placeant reddentur premia; namque est
 immemor accepti nemo poeta boni.

(47) XLIII. AD CONRADVM MONACHVM

Gallorumque magno quae scripsi carmina regi,
 reddendum trutinæ respice si quid habent.
 Doctus es et Musis semper comitatus, et ipsa
 est tua cum sanctis uatibus aucta domus.
 Ne referam plures; quid auunculus? ille deorum 5
 colloquio et suauis carmine iunctus erat.
 Sed tua iam uirtus clara elucescit in orbem:
 perge uiam, et nomen non tibi dispar erit.
 Sic opus hoc nostrum potis es relinere: lege ergo
 carmina iudicio discutienda tuo. 10

(48) XLIV. AD CAROLVM
REGEM FRANCORVM

Sis licet inuictus, multaque in proelia uictor,
 Carole Gallorum rex inclite, sit licet ingens
 gloria gestorum; turmas ductante puella
 fregeris et duces, qui te regnumque petebant:
 ista tamen longos non est mansura per annos 5
 fama, pium si non inuenerit ipsa poetam.
 Desinat Eacides, qui uicerat Hectora Trohem,
 nomen honorati dudum labatur Vlixis;

ni quibus in rebus fuerint scripsisset Homerus.
 Egregius pereat, musa reticente Maronis, 10
 Troius Aeneas pietate insignis et armis.
 Omnia nata cadunt, nata omnia surripit aetas;
 nascimur ad mortem, tacitisque senescimus horis.
 Carmina sola necem possunt depellere: magnos
 eripuerunt uiros a mortis dente Camene. 15
 Nulla potest uires effringere carminis aetas.
 Immortalis erit nullis obscurus in annis,
 qui sua facta dabit muneris cantanda poetum.
 Ergo tibi et sancte gestorum consule fame:
 quere tuas aliquem, ualeat qui scribere laudes 20
 eximias, nomenque tuum claramque tuorum
 et gentem et stirpem Troiano a sanguine cretam.
 Est opere precium belli cognoscere quales
 scribentes habeat uirtus spectata domique;
 indigno et gracili non committenda poetae. 25
 Prestat ames aliquos, qui munus Apolline dignum
 efficiant, studioque petant Elicona uirentem;
 assiduo et tenui deducta poemata filo
 reddere promittant et uatibus addere calcar.
 Hos uocites, et egere uetes, et carmina cogas 30
 edere, uel priscis non aspernanda Latinis.
 Quis tamen has tantas audebit sumere curas?
 Quis dabit ingenium uiuax et ad omnia tritum,
 ut possit patulas implere legentibus aures?
 Sunt qui magna canunt dominorum bella ducumque, 35
 aeternamque ualent homini concedere uitam:
 qualis ad Italiam Siculis Antonius horis
 uenit, ut illustris perstringeret acta Filippi,
 Marrasiusque simul: cui non uetere paterne
 Sicilides musae pretendere ad ubera guttur. 40
 Quin etiam Vegius, quem diuae aluere sorores

Pieriae, missum caelesti munere nobis;
 atque alii, quorum sunt nomina nota leporque.
 Dicendi hos tecum conducere sit tibi curae,
 hortari ut scribant concedere multa laborum 45
 premia, te aeternum facient caeloque locabunt.

(49) XLV. AD PETRVM MONACVM

Petre, tuas legi, quam longa est nocte tabellas:
 carmen et ingenium collibuere mihi.
 Seu te Melpomene, seu queuis una dearum
 instruxit, uatis nomen habere potes.
 O quae Parnasi diuino gurgite gaudes, 5
 sarta, precor, Petro necte, Talia, meo.
 Purpureos uiridi flores adnecte coronae,
 et cari capitis cinge, puella, comas.

(50) XLVI. EPYTAPHIVM IVLIANI ROMANI

Roma fuit patriae, fuit et Basilea sepulchro,
 inuida, post dominum, me quoque habere uolens.
 Vtque illum possis et me cognoscere, lector,
 hic Ludouicus erat; sed Julianus ego.
 Frustra ego tot terras, frustra ipse tot equora uidi, 5
 frustra et thesauri sic studiosus eram.
 Peccaui, fateor; sed si peccata requiris,
 magne Iesu, ulcisci; quis tuus hospes erit?
 At tu qui nostrum calcas aliquando sepulchrum,
 crede mihi, quod sum, tu quoque puluis eris. 10

(51) XLVII. LVDOVICI PONTANI EPYTAPHIVM

Quin fletis, leges, quin fletis, iura? sepultus
 nam Ludouicus in hoc marmore delituit.
 Hic uos ornarat uestrasque, ubicunque fuerunt,
 soluerat ambages: nunc sine uoce tacet.
 Heu uoces, heu uerba uiri diuina, memorque   5
 ingenium, quo nunc uis tua muta loco est.
 Te Roma atque omnis plorabit Aetruria, teque
 tota petet lachrymis Itala terra piis.
 Proh uanas hominum mentes! proh pectora ceca!
 cuique dies certum est fata dedisse suos.   10
 Et nos, cum superi statuent, uenimus ad illos:
 nemo parum uixit, cui bona uita fuit.

(52) XLVIII. EPYTAPHIVM CARDINALIS PLACENTINI

Branda, caput rubeo texit cui Papa galero,
 atque Placentinus nomine gnotus eram;
 hic sum post uitam, fuerat quae longa, sepultus:
 si bene quid seui, nunc bona messis erit.

(53) XLIX. EPYTAPHIVM
ARCHIEPISCOPI MEDIOLANENSIS

Insubres rexi presul, rexique Ticinum;
 presul apud Gallos notus Aquensis eram.
 Sub me, cum bellis Aquilam uexaret acerbis,
 braccius infoelix uincula dura subit.
 Non haec me genuit, sed docta Bononia, tellus,   5
 Franciscoque mihi nomen habere fuit.
 Vixi, dum licuit, mundo peregrinus in isto
 ciuis, in etherea nunc peto sede locum.

Audi haec qui transis: ego non, si uertere retro
fata queam, plus hoc uiuere in orbe uelim. 10
Mors hominem curis soluit redditque beatum,
si pia precedens uita decensque fuit.

(54) L. DE BEATA VIRGINE

Pone lachrymosam tristi de mente querelam,
quisquis fortunae uulnera ferre gemis.
Huc uenias, hinc arma petas; tibi Virgo roganda est,
mater honesta Dei, mater honesta hominis.
Auferet ipsa mali quicquid fortuna pararit, 5
inque tuas ueniet tota benigna preces.
Munera nulla petet, uitulos ne quere litandos:
mens bona sola placet; mens bona sola satis.

(55) LI. DE ROMA

Oblectat me, Roma, tuas spectare ruinas,
ex cuius lapsu gloria prisca patet.
Sed tuus hic populus, muris defossa uetustis,
calcis in obsequium, marmora dura coquit.
Impia ter centum si sic gens egeris annos, 5
nullum hic inditium nobilitatis erit.

(56) LII. IN SOMNVM

Foemina rara suo reperitur prona marito;
te nolente cupit, teque uolente fugit.
Sic mulo mos est, cui se committit Hyberus,
stare iubes, currit, iusseris ire, manet.

Sic meus est stomachus medico contrarius; omne 5
 quod iuuat expellit, et nocitura tenet.
 Deterior somnus, qui me dum nolo perurget,
 dum uolo uel tota se mihi nocte negat.
 Stulta deum dixit manifesta uoce uetustas:
 'tu deus, an frater mortis, inique sopor?
 Si deus, ex caeteris genuit te Baccus amore;
 si dormire cupis, aedae uir, atque bibe'.

(57) LIII. EPITAPHIVM ANGELOTTI

Angelus hic ego sum, rutilo quem Roma galero
 uiderat ornatum; sed mala fata tuli.
 Seruorum fueram correptor, uirga, flagellum;
 me quoque seruiles corripuere manus.
 Nam dum meridie solito de more quiesco,
 heu, quem nutrieram, me puer interemit. 5
 Ille dedit poenas, furca cruciatus et igne;
 ipse meum clausi, sed sine uoce, diem.
 In famulos durus, nulli sua iura fauebam;
 perfidus in dominum sed fuit ille suum. 10
 Infoelix dominus, infoelix seruus obiuit;
 supplicio fuerat dignus uterque suo.
 Ergo suis faueat domini clementia seruis,
 et serui dominis intemerata fides.

(58) LIV. AD FRIDERICVM CAESAREM

Pauca uelim de me sumas modo carmina, Caesar,
 carmina preclaris digna placere uiris.
 Nil tibi adulabor, nec te per uerba tenebo,
 si tibi uera placent, accipe, uerus ero.

Quid facis in patria, Saturni tardior astro,
dum ruit imperium, dum ruit ecclesia? 5
Cernis ut infoelix respublica deperit omnis,
ut dominus mauult quilibet esse sibi.
Ecclesia est proh! scissa comas, fas omne facessit,
lex bona cum sancta religione perit. 10
Sed ne te moueam, sunt haec foelicia; sunt quae
tempora quae malit rex sibi quisque dari;
ut si forte malus fuerit similisque Neroni,
credatur uitium temporis esse sui.
Sin bonus Augusti pacem concesserit orbi, 15
maioris titulum laudis habere queat.
Rex uirtute potens, animo qui preditus alto est,
rebus in afflictis nomen habere petit.
Sic Constantini laudes creuere, pium quem
nominis aeterni turba Nicena facit. 20
Tu quoque, si clarus, si uis diuinus haberi,
da pacem ecclesiae, da decus Imperio.
Rem peto difficilem, sed flagitat ardua uirtus,
uirtuti subsunt sidera, regna, homines.
Arridet fortuna uiris, qui grandibus ausis 25
tempora dura simul fataque despiciunt.
Tu quoque sume animos, et forti pectore contra
inuidiam et fatum temporis ito tui.
Otia te ignorent, conuiuia, balnea, somni,
et stimulus rapidae si quis auariciae est. 30
Non regi regnum, sed regno rex datur, ut sit
comunes etiam qui speculetur opes.
Publica sunt regi, non propria, commoda curae;
qui sua pretulerit, ille tyrannus erit.

Quid cupiam iam, Caesar, habes: non Austria, non te 35
 dignum est Imperio terra paterna ferat.
 Cur tantum differs perituro consulere orbi,
 et te principibus associare tuis?
 Desine iam tandem, iam rex neutralis haberi,
 ne semper toto pendeat orbe fides. 40
 Pone modum rebus, da pacem gentibus, et te
 preclarum in tanto turbine prebe ducem.
 Sic tibi sancta dabit gemmatam Roma coronam,
 sic fugient nomen secula nulla tuum.
 Sic Constantinus poteris, maiorque uideri, 45
 et sedem ethereo promeruisse polo.

(59) LV. AD EVNDEM

Rite cepisti, meritoque, Caesar,
 laude tollendus super astra prodis.
 Vt tamen gentes populique semper
 Hinc tuum possint celebrare nomen,
 Fine perfecto sit opus peractum. 5
 Ecce te poscit tua sancta mater:
 Nate, qui nostram renouare pacem,
 qui potes toti dare frena mundo;
 causa te flectat melior, rogamus.

(60) LVI. IN MALEDICVM POETAM

Qui mihi das uersus, et uis grauis inde uideri,
 quisquis es, o quanti te facis, esque nihil.
 Quid tibi cum Musis, musto uir plene nouello?
 Crede mihi, non est scribere quod bibere.

(61) LVII. EPYTAPHIVM
MARTINI PAPE QVINTI

Roma uirum fecit, sed me Constantia papam,
 deque Columnensi sanguine cretus eram.
 Oddo, mihi dum uita fuit priuata, uocabar;
 Martinus, postquam presul in Vrbe fui.
 Bis septem sedi Petri sub sede per annos, 5
 ditauit patriam meque meosque simul.
 Dum uixi pax tuta fuit, periit tyranni,
 Braccius, et quisquis insidiosus erat.
 Nunc Lateranensi iaceo tumulatus in aede;
 Ossa tamen, non hic nunc animam repetas. 10
 Siste, oro, qui transis, et de me presule disce
 in commune uiris omnibus esse mori.
 Crimina sic fugies, caeli sic tecta requires,
 non, ut ego, uanas accumulabis opes.

(62) LVIII. AD MARIANVM

Quicquid tu tangis, subito, Mariane, fit aurum;
 quicquid tangit inops alga fit Hesiodus.
 Alea cum ludo est, quid non tibi tessera cantat?
 Taxillus miserum perdidit Hesiodum.
 Per mare uadenti nunquam tibi uisa procella est; 5
 Eolus Hesiodo concitat omne fretum.
 Tutus iter peragis, mucro te latroque uitant;
 in mediis cedunt urbibus Hesiodum.
 Fecundum pecus est semper tibi, semper et aruum;
 Hesiodo sterilis uinea, grex, ager est. 10
 Vxor casta tibi diues formosaque nupsit;
 Hesiodo meretrix, ebria, turpis, inops.
 Quis non fortunam toti dominarier orbi
 credat, et esse nihil quod sapiunt homines?

(63) LVIII bis. GALLVS AD CINTHIAM

Ne fuge me quamuis sum, Cinthia, grandior aeuo
 effetus non sum uiribus et genero.
 Hac etate bonus rex Mssinissa putatur
 coniugio sobolem progenuisse nouo.
 Instaret quamuis tunc octogesimus annus 5
 ancilla ex tenera fit pater ipse Cato.
 Sic ego te possum pregnantem reddere uel si
 non possum soluam suspitione mali.

(64) LIX. IN THIMELEM

Bis tibi (quis taceat?) consul trigesimus instat;
 nubere uis Thimele, coniugiumque petis.
 Tres tibi sunt dentes, duo solum in fronte capilli,
 debile formice crusque colorque tibi est.
 In cerebrum fugere oculi; subeunte tenebra, 5
 inde uides quantum noctua mane uidet.
 Pectus habes, rauce quod habent aestate cicadae,
 fronsque rugosa, quasi sit stola crispa, tua est.
 Sunt similes mammae, quas texit aranea telis;
 quale tuum est os, sic crocodillus habet. 10
 Vtque Rauennates conclamant undique ranae,
 sic garris: quis te ferre, maligna, queat?
 Illud oles, quod olere uiri sueuere caprarum,
 ossa cuti nigra cingis iniqua parens.
 Augusto friges medio, semper tibi bruma est: 15
 ignea ne pestis te regelare queat.
 Quid pruris? prurire lapis, uel frigida possunt
 ossa: uirum cineri queris habere tuo?
 Vxorem quis te, quis te nisi mortuus, optet,
 ut secum in tumulo sepeliare suo? 20

(65) LX. IN CELEREM

Cum, Celer, egrotas, dii faxint ne pia tardet
 febris, sit facilis haec medicina tibi.
 Tolle sonum ciceris, sicca dum ueste tenetur,
 cum galli cantu, decoque utrunque simul.
 Arpalices, quantum cursus capit, accipe dextra, 5
 deque domo sumas tres aquilonis apes.
 Tres Niobe lachrimas, duo tantum basia Prognēs,
 illud, quod rapuit, det tibi litus Hylam.
 Herculae libram dumtaxat sumito clauae,
 et pullum, feta est quem tua mula tibi. 10
 Intuitum post haec captato Libistidis urse,
 et quicquid ueri Lesbia dicit habe.
 Haec simul ad lunam, retro dum uertitur Hebrus
 exure et cineris ebibe quicquid erit.
 Triginta gelidos nudus percurrere decembres; 15
 denique placatis porrige thura deis.
 Da caput in murum, cerebri disperge medullam.
 Sic potes et sanus, et potes esse bonus.

(66) LXI. DE NEUTRALITATE

Vt primum magni cepit discordia cleri,
 dixerunt proceres: 'nos sine parte sumus'.
 Hoc ubi mendosum docti ostendere magistri,
 suspendunt animos: guttura non sapiunt.

(67) LXII. IN MERETRICES

Proh scelus infandum! ceciderunt tecta, nec ulla
 occubuit meretrix: sunt bona fata malis.

(68) LXIII. EPYTAPHIVM EPYCVRI

Hic Epycurus ego iaceo, sed corpore tantum:
parsque mei melior quae fuit, haec nihil est.
Stulte quid insanis populus: cur gaudia perdis?
Vt post fata queas uiuere, uiue modo.

(69) LXIV. ALIVD

Hic, Epycure, iaces, uitae cui nulla futurae
spes fuit; aeterna sic modo luce cares.
Quid tibi nunc Veneres, quid nunquam exhausta uoluptas,
si tuus hinc animus iam sine fine dolet?

(70) LXV. IN DELIAM

Delia si ueniat, quamuis tua, discet amari,
et proba barbarico nesciet esse solo.
Non hic Penelope, non hic Lucretia possit,
seu Phenissa, duos uiuere casta dies.
Delia si firma est, si nulli cedit, aui tunc
comparo, quam patrio litore mittit Arabs.

5

(71) LXVI. LVDOVICVS IN VENEREM

Cur mihi, dira Venus, totiens male consulis? heu cur
barbaricum totiens cogis amare genus?
sum tuus, esto, bonus per mille pericula miles;
non tamen haec fuerant castra petenda mihi.

Nil habet Italicus sanguis, quod conferat istis   5
     moribus, absque fide nil mihi forma placet.
 Nos colimus fidas uno sub amore puellas,
     nulla potest aurum foemina habere meum.
 Hic alius mos est, uenaleque numen habes hic;
     non Lucina fidem, non Hymenea tenent.   10
 Venduntur noctes, uenduntur noctis et hore:
     si quis habet noctem, non habet ille diem.
 Ite meretrices, fedumque habitate lupanar;
     non est cum Venere Flora colenda simul.

(72) LXVI bis. PVELLA IN AMATOREM

Noctu me queris: sed habet me nocte maritus
     iura maritorum ledere crede nefas.
 Ille diem patrio totam consumit in agro,
     cur me nocte petis tempora lucis habens?
 Forsitan et totus nudusque uiderier horres   5
     mi tenebrosa potest nulla placere Venus.
 Quid prodest noctu formosas esse puellas?
     Saepe fuit iuuenis credita turpis anus.
 Ergo placere magis si uis mihi luce uenito
     nam mihi per tenebras gratia nulla tui est.   10

(73) LXVI ter. DE MENSTRVO

Menstrua quid faciant si quis muliebria queris,
     accipe Democriti phisica uerba mei.
 Contacte his fruges subito moriuntur et herbe
     omnibus et fetus deficit arboribus;
 musta suum perdunt et odorem tristis aceti   5
     suscipiunt, ferrum nigra rubigo subit

eraque mutantur, rabiem canis induit atque
 limphaticos reddit morsibus inde suis.
 Est locus in terris nomenque Asphaltides illi,
 menstrua quem possunt reddere sola uium: 10
 namque tenax illic sequitur lentumque bitumen
 nauigia et nullas desinit ire rates,
 at, si fila feras madido polluta cruore,
 spargitur et scissa mox tabe reddit iter.
 Ipsa etiam mulier tali dum lege tenetur 15
 creditur intuitu posse nocere suo.
 In speculo res ipsa patet, namque emula uirtus
 perditur et clarus effugit inde nitor.
 Illa tamen uirtus Helenae est quod sidera uertit,
 quae bonus et doctus nauta timere solet. 20

(74) LXVII. AD PROCOPIVM DE RABSTEYN

Tu quoque, Procopi, bonitas quem mira uenustat,
 in numeris posthac saepe legere meis.
 Et cur non merito? cum nobilitatis origo
 te leuet, et longe gloria militiae.
 Adde quod est monstri bona postquam deperit aetas, 5
 Nox tibi dat Musas, reddit et arma dies.
 Fecit idem Caesar dum Gallica castra tenebat:
 magna tua est uirtus Caesaris acta sequi. arma?
 Nec tibi preterita dictaui carmina nocte,
 namque aberat somnus atque lucerna mihi. 10

(75) LXVIII. AD CATERINAM

Estis dissimiles, duo, pudet me.
 Quis te rusticulo dedit marito?

Quis uel te, Caterina, perdidisse
 formosam potuit Iouisque dignam
 aut Phebi thalamis? parem puellam
 sol, qui circuit orbe quicquid extat,
 non uidit: solidas manu papillas
 dura rusticitas nigraque tractet!
 O pectus niueum genasque puris
 Ornatas uiolis! nocens bubulcus
 mordebit teneram gulam! prius iam
 illum fulminet etheris pater, qui
 iungendas monuit faces; sinistro
 nam te sidere, castior puella,
 in duram uoluit necem referre.
 Sed te Iupiter ipse seruat; illum
 dignas constituit subire poenas.

(76) LXVIII bis. IN MENNAM

Cur sola noctu balneum petis, Menna,
 dum te domi censemus esse preclusam?
 Putas uirum dormire? Non facit. Quid tum?
 Miser tuus quamuis uir est, beatus fit.

(77) LXIX. IN GALLVM

Rumperis inuidia quod carmina nostra leguntur:
 quod tua nemo legit rumperis inuidia.
 Rumperis inuidia quod sum dicorque poeta;
 tu nunquam fies, rumperis inuidia.
 Rumperis inuidia quod laurea sarta feramus;
 tu non fers hederam, rumperis inuidia.

Rumperis inuidia quod me uult Caesar amatque;
 Quod te nullus amat rumperis inuidia.
 Rumperis inuidia populi quod uoce probamur;
 quod te nemo probat rumperis inuidia. 10
 Rumperis inuidia fidus quod habemus amicos;
 quod te turba fugit rumperis inuidia.
 Rumperis inuidia munde quod uiuimus ipsi;
 tu rapis ut uiuas, rumperis inuidia.
 Rumperis inuidia modico quod uiuere noui; 15
 quod tibi nil satis est rumperis inuidia.
 Rumperis inuidia; rumparis, pessime Galle;
 nil tibi sit quod me uertat in inuidiam.

(78) LXX. LVDOVICVS AD CATHERINAM

Sic, Catherina, tuis faueant pia numina uotis,
 ut tua sunt oculis munera grata meis.
 Quis me foelicem, quis me neget esse beatum,
 perfero qui manibus pallia texta tuis?
 Fugerat ipse prius et me spernebat Apollo, 5
 nullaque de Musis stabat amica nouem.
 Nunc redeunt omnes, et dicunt 'sume tabellas,
 et quam sit nobis da Catherina decens'.
 Incipio 'non est tota sibi nympa Vienna
 equalis, toto non habet orbe parem. 10
 Mira sua est probitas, mira est prestantia formae:
 digna Parim ferre es, dignaque ferre Iouem.
 O quales risus, o quales iactat ocellos!
 candida sunt totis lilia mixta genis.
 O te foelicem, quem fecerit illa maritum, 15
 si scisses tantis utier ipse bonis!
 Scribere me iussit tantum generosa Talya
 cum uolet haec, iterum dicere plura uelim.

(79) LXXI. AD QVINTIVM

Vis agitem causas, et dicis: 'maxima res est,
 et multum argenti res dabit ista tibi'.
 Magnum opus est Quinti, mendacem uendere linguam;
 plus tamen argenti faenoris archa feret.

(80) LXXII. AD CAESAREM

Dii tibi dent longam, Caesar, cum coniuge uitam;
 Dii mihi dent et tu quaeque rogare uelim.

(81) LXXIII. IN ANNAM

Lumina semper cur tua plorant
 Anna? nouem ter non trahis annos,
 dormis et altas improba noctes,
 allia uitas, nec faba ledit,
 Nullaque peior res tua facta est 5
 Here quid est quod te facit, Anna?
 Pocula siccas plena colino,
 aut nimium te subdis amico.
 Vera ne dicam, dicere fas est:
 et bene potas, et male dormis. 10

(82) LXXIV. AD BOSSINIVM

Quid faciam? quid sim? perquirat quisquis amat me:
 O utinam nulli notus in orbe forem!
 Nam quid ego his dicam: nil sum, nil scribo legoue,
 nil facio, quanquam dormio et aedo bibo?

Macte tibi uirtute sat est, dicent Epycuri;   5
     Stoicide: his me me moribus esse suem.
 Quid nunc, Bossini, nostris dicemus amicis,
     quorum me uellet quilibet esse deum?
 Vnicus ex illis minor est cui sensus, eunti
     heu mihi, tristis ait, quo periturus abis?   10
 Ocia magniloquos oblectant sola poetas,
     castra die Caesar qualibet ipse mouet.
 Quid facies illic? uino indulgere ciboque
     nescis, et in sancta uiuere pace cupis.
 Non suus ille fuit, sermo diuinus haberi   15
     debit, ora mouet simpliciora deus.
 Sic Helenus fratrem frustra et Cassandra monebant:
     quid facerem suasit caetera turba magis.
 Haec ego cur dicam, nostri lux splendor et eui,
     accipe, nam de me te Basilea petet.   20
 Illic me Pylades, illic me obseruat Orestes,
     Nursia, querentes noscere quae mea sit.
 His uidi Aenean, dextram tetigi; sed erat qui,
     nec qui sit, nouit, dicito, nec quid agat.
 Consilio fretus uestro se perdidit ille,   25
     Carmina qui poterat scribere multa domi.

(83) LXXV. SILVESTRO CHYEMENSI EPISCOPO

Vir constans animi, uir caelo dignus et astris
     si quis erit, certe tu Chyemensis eris.
 Cur te Caesar amat, nisi quod te semper eundem
     repperit, et pure mentis habere fidem?
 Est tibi munda manus, generoso pectus honesto   5
     incoctum, Muis mens et amica tua est.
 Sic regi carus, sic es quasi fidus Achates,

Archanique tibi creditur omne genus.
 Ergo age, uir nostro quo non est sanctior aeuo,
 ecclesiam uerbo, mente manaque iuua. 10

(84) LXXVI. IN CROTONENSEM EPISCOPVM

Pastor in Etrusca pendentis rupe Crotonae,
 qui populis frenum ponere uoce soles,
 magna tibi est, fateor, seruati fama Boeti,
 nec minor est menti quod sua dicta tenes.
 Cur tamen hunc uendis, cum te uexare Panormi 5
 nulla queat uiuo presule cura cybi?
 Vende prius uestes, et mulam uende rebellem;
 possideat uatem nulla taberna tuum,
 non minor hic Seneca est, Lucanum quere sub isto;
 cur abeat pluteis tanta Minerua tuis? 10
 Nuper et hic una dum mecum nocte fuisset:
 proh dixit, nostin qui meus est dominus?
 Cum retuli nosco; uah quantum decidit, inquit,
 nam scio quod me uult uendere nescio cui.
 Sic ait et lachrimis uultum madefecit obortis, 15
 et fieri pro se uerba rogauit inops.
 Nescio quid dicam; qui dia poemata uendit,
 hoc tantum dicam, creditur esse miser.

(85) LXXVII. AD EVNDEM

Si quid peccatum est, ueniam concede petenti,
 et scripto indulge, quod sine felle fuit.
 Vincat amicitiae foedus, uincantur et hi, qui
 inter nos querunt ponere discidium.

Lingua loquax nocuit; sed tu contenne loquaces: 5
 Scomma meum non est, sed fuit ille iocus.
 Siqua tamen nostri pupugit te urtica libelli,
 da ueniam calamo; mens sine felle fuit.

(86) LXXVIII. IN POLONVM

Obambulat mille passus milia in die solo,
 ut ait, et instat et precatur ut credam.
 Quis adeo dementiri, quis potest tantum
 bibisse, credi ut sibi putet? Polonusne?
 Polonus est tam leuiter, ut bibit, mendax.   5

(87) LXXIX. IN POETAM OCCVLTANTEM
 VERSUS

Edere post uitam credo te uelle libellos,
 et solum cineri consuluisse tuo.
 Plena laborantis seruantur scrinia libris,
 et tua nemo legit carmina, nemo uidet.
 Desipis in reliquis, hac miror parte, quid est quod   5
 et sapis, et non uis cernier esse quod es.

(88) LXXX. IN PERONEM

Optabat tibi milies talentum,
 dixisti mihi; nil dares ab_inde.
 O uerax nimium nimisque stulte!
 Me uerbis poteras tuis ligare
 ut non tam cito qui fores pateres: 5

sed postquam mihi nulla partienda
 quae pro te cupimus, Pero, putasti;
 optabo tibi mille scorpiones.

(89) LXXXI. EPYTAPHIVM COPPI

Venator leporum, ceruisque fugacibus hostis,
 cantor Apollineus hac requiescit humo.
 Natus in Heluetiis, Coppi cognomine notus,
 doctus et arte pilae, doctus et arte lyrae.
 Vita quidem fugit; sed uiuet fama per aeuum: 5
 spiritus ex uita premia digna feret.

(90) LXXXII. DE SENENSI AEGROTO

Egrotus nostra fuerat uir notus in vrbe
 qui sine nulla dabat pocula mater aqua.
 Illi durus erat Baccus cum fulmine, et inquit:
 fas ne seorsum ut haec pocula bina bibam?
 Annuit optanti custos, ille impiger hausit 5
 quae coram astabant pura Falerna prius.
 Sumenda est, inquit, post haec decocta, minister;
 eger ait: nequeo, desine, non sitio.

(91) LXXXIII. IN NOBILEM GLORIOSVM

Sis licet ingenuus, clarisque parentibus ortus,
 esse tamen uel sic bestia magna potes.
 Adde decus patriae, claros tibi sume propinquos,
 esse tamen uel sic bestia magna potes.

Sint tibi diuitiae, sit larga et munda supellex,   5
     esse tamen uel sic bestia magna potes.
 Sis doctus quamuis, sis iure instructus utroque,
     esse tamen uel sic bestia magna potes.
 Denique quicquid eris, nisi sit prudentia tecum,
     magna quidem dico, bestia, semper eris.   10
 Nosse Deum sapere est, et magnum noscere se se,
     noscenda est uitae causa cuique suae.
 Quid dandum patriae, quid amicis, quidue propinquis,
     et qui sint linguae quique manusque modi.
 Da mihi decoctum generoso pectus honesto: 15
     sic aliquid titulus nobilitatis erit.

(92) LXXXIV. EPYTAPHIVM DVCIS VENETIARVM

Franciscus, Veneti dux et tutela Senatus
     qui fueram, paruus me lapis iste tegit.
 Eloquio ualui: fas est me dicere de me;
     post obitum nullus si mihi liuor obest.
 Me duce, quae fuerat Venetis incognita, tellus   5
     iam patet, Imperii terminus Abdua iam est.
 Non me dux Ligurum, non me armis Genua uicit;
     uicta sub auspitiis sed fuit illa meis.
 Quid modo sim queris: nil sum, sed gloria reges
     si iuuat extinctos, me quoque fama iuuat.   10

(93) LXXXV. METRVM SAPHICVM ADONIVM
 DE NATIUITATE DOMINI

Rector astrorum Deus et superne
 molis, in terris hodie uideri

passus, ut culpas ueteris parentis
demere posses.

Virgo te mundo genuit beata;
bos tibi laudes asinusque prebent;
turba pastorum celebrat choreas,
gaudia fundens. 5

O genus uanum, scelerisque custos
Iuda, cur cecis oculis auorum
crimen amplectens sequeris malignum
semper, et erras? 10

Tuque gentilis, tenebris inherens,
cur deos frustra celebras nefandos?
Iste te fecit puer, et creauit:
da sibi laudem. 15

Pacis in terris corus angelorum
nunciat tempus, bona cui uoluntas.
O puer quantis uenerare signis
dum uenis ad nos. 20

Stella iam reges mouet ex Eois
partibus, quo te uenerentur unum,
turis ac mirrae tibi deferentes
munus et auri.

Ergo, te nostrae quoniam salutis
causa perduxit, miserere paruae
plebis, et nostris precibus, rogamus,
annue, Christe. 25

Da bonam nobis, puer alme, pacem;
sit tibi regis populique cura,
ut uiam semper teneant placentem,
rex tibi caeli. 30

(94) LXXXVI. EPYTAPHIVM
LEONARDI ARETINI

Hic, Leonarde, iaces, Aretinae gloria gentis,
 qui fueras nostro primus in eloquio.
 Pontificis Summi tractasti scrinia quondam,
 hinc Florentinus quae uoluit populus.
 Graecus Aristoteles legitur, te dante, Latinus;   5
 prima etiam per te Punica bella patent.
 Plutarcus Latias per te migravit in oras,
 qui Graecis Italos comparat arte uiros.
 Tu Florentinas acies et prelia nostri
 temporis ornasti; nunc sine uoce iaces: 10
 Stat sua cuique dies, nulli fas uincere fatum:
 uita tamen post hanc, altera maior erit.
 Qui bene conuixit, laetus petit astra, malosque
 Orcus habet maestos: sic Deus ire iubet.
 Ergo tibi, magnae semper uirtutis amanti,   15
 gratior est obitus, quam tibi uita fuit.

(95) LXXXVII. EPYTAPHIVM
EPISCOPI TRIDENTINI

Hic Alexander ego iaceo: cognosce uiator,
 te rogo, qui fuerim, te rogo, quiue siem.
 Dux ego Mazouiae fueram presulque Tridenti,
 non bene Romanae presbyter ecclesiae.
 Vermibus esca modo trador, iam corpora corpus   5
 plura meum faciat: sic caro quaeque cadit.
 Quicquid uiuendo merui iam perfero, sed uos
 discite, mortales, actibus esse piis.

(96) LXXXVIII. HYMNVS DE PASSIONE

Quid tibi tandem, scelerate, queris?
 Quid petis, fallax homo, quid requiris?
 Immemor, qua te pietate Christus
 querat ametque?
 Venit in mundum soboles Tonantis, 5
 et licet caelum regeret supernum,
 ex Deo seruus uoluit uideri
 carnis in umbra.
 Tu cinis putris, fugienda pestis,
 alta deposcis, miserande uermis, 10
 ut parem credas habuisse nullum;
 terra tumescis.
 Ille carnalem pius in parentem,
 quos decet, cunctos referens honores,
 sabbatum nunquam uiolauit unum, 15
 semper honestus.
 Tu patris iussus fugis atque matris,
 festa peccatis uiolas nefandis,
 et Deum, qui te reparauit, horres,
 demone peior. 20
 Ille ieiunans domuit superbum
 spiritum carnis, cybus atque potus
 illius corpus fuit ad regendum,
 ut uiueret aedit.
 Tu madens uino Veneri parentas, 25
 nulla te Bacchi Cererisque possunt
 dona uorantem satiare: uentri
 uiuis amicus.
 Ille sermones habuit modestos,
 et docens sedes iter ad beatas, 30
 quo suos quiuis repararet actus,
 ordine dixit.

Tu uel infesta uenenate lingua
 proximum carpis, superos lacesis,
 fabulas crebro referens inanes, 35
     turpia narras.
 Ille nullius bona concupiuit,
 et manus odit nimium cruentas;
 pauperem duxit coluitque uitam,
     pacis amator. 40
 Tu rapis quicquid potes, et cruorem
 appetis fratrum, scelus omne paruum,
 diues ut fias, reputas; ubique
     prelia misces.
 Disce te quanti, miserande, fecit 45
 ille qui uinclis noluit teneri,
 ut tibi summam pareret quietem,
     ductus ad Annam.
 Caesus est illic alapis magister,
 et redargutus dominus deorum; 50
 nocte mox tota trahitur per urbem
     discrucandus.
 Iudici Caiphe datur audiendus,
 in Deum testes qui citat malignos,
 dicitur uictus, reus et Pylato 55
     mittitur illinc.
 Hinc ad Herodem rapitur uidendus;
 purpura sumpta, redit ad Pylatum,
 qui licet nullum uideat reatum
     iudicium fert. 60
 Innocens agnus manet ad tribunal,
 quem flagris caesum, ferat ut coronam
 spineam cogunt, uicibusque pulsant
     corpus honestum.

Conspuunt uultus oculosque foedant; Astur ut raptam laniat columbam, membra caelestis speciosa regis dilaniantur.	65
Nec mouet turbas speculum doloris; clamitant cuncti: crucis esse dignum, solue latronem, crucifige Christum, Caesaris hostem.	70
Dum crucem gestans trahitur necandus, obuiam fertur lachrymosa mater, quae, suis tundens manibus pudica pectora clamat.	75
Nate, quo pergis periture? quis te in modum talem laniauit hostis? Te meum pignus nequeo uidere; respice matrem.	80
Te meus uenter tulit, has papillas sumpseras, quondam generose fili; me tuam spernis refugisque matrem; respice quae sim.	
O truces, saeue rabideque gentes, quo meum fertis genitumque Dei? Nil mali fecit: sinite heu meum me tangere natum.	85
Ille submissis oculis abibat: ad locum uenit crucis; atque nudus et duos inter positus latrones, fertur in altum.	90
Inde sub ligno sitiens, acetum felque gustauit; latus est apertum lancea; sanguis fluit atque lympha, matre uidente.	95

Probra quid dicam referamque multa?
se Deo fecit genitum, sit ita,
clamitant plures, alios beaui;
se modo saluet. 100

O Iesu quantum genus hoc amasti
perfidum, quod ne moreretur, ipse
pergis ad mortem; moriendo nostra
morte leuas nos.

Sic, homo, pro te patitur Redemptor;
tu quasi surdus penitusque cecus
gratiam pendis nihil esse talem,
crimine plenus. 105

Corrigas uitam, uenit hora tandem:
quid facis tantis, miser, in tenebris? 110
Et Deum nunquam redis aduocantem?
corrige mores.

Ipse qui uerbum facio, miser sum
peior et magnas datus in ruinas;
nosco peccatum: scio quid gerendum:
negligo tempus. 115

Ni tuum prebes, Deus o, fauorem,
gratiam ni das homini perempto,
perditus labor miser in Gehennam
igne piandus. 120

Labitur quisquis sine te beari
queritat; munus datur hoc ab alto:
tu uocas quos_uis; rogo me uocandis
adiice seruis.

Da mihi lumen, uideam quid egi,
da mihi fontem, lachrymis ut altis
iam mei plorem sceleris reatum,
teque reposcam. 125

Non parem Paulo ueniam requiro,
 gratiam Petri neque posco; sed quam
 in crucis ligno dederas latroni
 sedulus oro. 130

Iam Deum uersi rogitemus omnes,
 qui, neci nostram datus ob salutem,
 semper expectat reditum suorum,
 ut ueniam det. 135

Iam nimis duri fuimus, uenite:
 se reum nemo magis esse credat,
 quam pius nobis datus est Redemptor
 ethere ab alto. 140

(97) LXXXIX. QUAE FACIANT BEATITVDINEM
 IN TERRIS

Quae faciant hominem dicam tibi, Sexte, beatum;
 tu stude quo possis illa tenere modo.
 Tota relicta tibi sit res non parta labore;
 non ingratus ager, mensque quieta uelim.
 Sit tibi lis nunquam, toga rara, focusque peremnis, 5
 prudens simplicitas, par sit amicitia:
 uires ingenue semper, corpusque salubre,
 conuictus facilis, mensa sine arte domi;
 ebria ne nox sit, sed curis usque soluta;
 non tristis coniunx, ipsa pudica tamen; 10
 quod sis esse uelis, nec plus maioraque malis,
 summum non optes, non metuasque diem.
 Haec te cum Musis foelicem reddere possunt:
 sed sine fortuna nemo beatus erit.

(98) XC. AD SEXTVM

Non mihi diuitias Priami peto, Sexte, Mideue;
 sed tamen et dici diues, et esse uolo.
 Diues erit, uulgo quisquis nummatus habetur;
 Stoicus at poterit diues habere nihil.
 Nos aliter uolumus, nos inter utrunque uolamus;   5
 nec uolo quod modicum est, nec uolo quod nimium est.
 Dent mihi mentis opes superi, corpusque salubre,
 castaque sit coniunx, laeta decensque mihi.
 Sat fuerit parui si sim possessor agelli,
 sufficiat uitae qui dare cuncta meae.   10
 Parua domus, tantum pellat quae frigus et imbres,
 et quam cum Musis querat Apollo nouem.
 Tum foelix, tum diues ero, tum, Sexte, beatus
 eiusdem socius si mihi mentis erit.

(99) XCI. AD PETRVM NOXETANVM

Petre, nihil scribis, mihi nil quoque scribere mens est,
 ut uideam possit quis tacuisse magis.
 Plurima te turbant, et nos exempla; quid ergo
 aut tu iam facies, aut ego iam faciam?
 Cum mihi sis Pylades, cum sim tibi dicis Orestes,   5
 res erit indicii nos reticere mali.
 Sed ne quis nostri damnare silentia possit,
 sis tu Laertis, sim Telamonis ego.

(100) XCII. AD LIBRVM

Cuius eris munus, uel quo sub uindice tutus
 esse, libelle, potes? Elige iam dominum.
 Ne si solus eas, nigra rapiare culina,
 detur et ut tergas uda patella tibi.
 Vel si maiorem cogaris adire tabernam, 5
 thuris uel piperis inde cucullus eas.
 Mitte Rauennatis, dicis, me, pronus, in aedes;
 Bartholomeus erit dux Rouarella mihi.
 Artibus hic Graecae madidus Latiaequae Mineruae,
 pontificis summi scrinia solus adit. 10
 Et sapis et certe melius tibi consulis; hic est
 unus, qui tutum reddere te ualeat.
 Nunc exire licet, cedro licet ire peruncto,
 splendentem geminae frontis honore tuae.
 Iam croco rubeas, uelet te purpura, pictis 15
 iam bullis fas est luxuriere nouis.
 Perge, nec o tanto timeas sub iudice quenquam.
 Iam uolitare potes queque per hora uirum.

Finis Deo gratias.

(101) XCIII. PIVS II. PONT. MAX. IN MAVMETHEM
PERFIDVM TVRCHORVM REGEM

Turcha, paras alte subuertere menia Rome,
 et Christi legem perdere posse putas.
 It Pius at contra, reges capere arma ducesque
 ocus hortatur: sunt pia uota Pii.
 Magne parens, adsis, et nostris annue ceptis; 5

filius hec suadet sumere bella tuus.
 Ipse uiam uite docuit, precepta salutis,
 que uiolare nephas, annua sacra dedit.
 Hec modo Turcharum rabies auferre laborat,
 et Maumethes ritibus inuigilat. 10
 Non hoc Dardanium genus est, nec sanguine Teucro
 ducit auos; Scythica est tetraque barbaries.
 Pyrricheos montes et inhospita saxa colebat,
 gens ignara Dai, gens inimica tibi.
 Nunc Asie dominatur agris, Argiuaque regna 15
 occupat, Illyriis Pannoniisque minax.
 Quaque trahit Martem, diuini nominis arces
 eruit, et sacras dextruit igne domos
 Nulla noue legis, nulla est reuerentia prisce,
 nec Moysi recipit, nec tua uerba, Iesu. 20
 Tercius ex alto Maumethes missus Olympo
 creditur, et flatu non caruisse tuo.
 Sed quenam probitas gentis, que legis honestas?
 summa illis laus est abstinuisse mero.
 In reliquis uentri parent, nec crimina uitant, 25
 pessima, nec uetita est illa uel illa Venus.
 Hec hominum uita est, pecudumque, boumque, canumque:
 uina uetant; fateor, uina recusat equus.
 Adde truces animos gentis, crudelia corda,
 atque patens rabide pectus auaricie. 30
 Tediaque in nostros, et non sanabile uulnus
 inuidie; Christi perdere regna parant.
 Nos contra intenti ualidas armare cohortes,
 si faueas ceptis, pergimus; affer opem.
 Hec tua si causa est, tua si uictoria, nosque 35
 si cupimus ritus et tua signa sequi;
 si tua turba sumus, sacroque cruore redempti:
 celestis uerbi porridge tela piis.

Parce pio generi, Turchasque inuolue ruinis,
 ne frustra tantum gens pia pergat iter. 40
 Ex te pendemus, si uis dabis arma manusque;
 pendet ab arbitrio spesque salusque tuo.

(102) XCIV. PIVS SECVNDVS PONT. MAX.
 PRO INGENII EXERCITATIONE

Hactenus ethereas clauas, uictricia signa
 Gallorum, quis fuse acies cristeque retunse,
 et Siculo regi pax reddita: uestra, sorores,
 Orsa sequi placuit cantu, Parnasia proles.
 Nunc maiora canam; regni non unius arces 5
 aduerso sub marte cadent; maiora minantur
 fulmineus iaculatus Iupiter ignes
 atque suos longe fugientia sidera cursus,
 et gelidus cancer, et nostro Syrius aeuo
 frigidus, et feruens alienis mensibus aestas. 10
 Quid superos mutasse uices et mensis et anni
 compulit, et totas astris permittere habenas?
 magna parant; scelerum poenas luet impius orbis
 peste, fame et gladio; pax terram linquet, et omnes
 bella petent urbes; ueniens qua lumina Thitan 15
 exhibet, et fugiens miseris mortalibus aufert;
 Quaque riget Thanays, tepidus qua cornua Nilus
 erigit: omnis ager, conscripto milite, bello
 adijciet uires; stillabit terra cruorem,
 et mare sanguineas uexatum classibus undas 20
 enomet; exangues per densa cadauera nautae
 compellent puppes; marcebunt littora tabo.
 Causa mali tanti non coniunx, non sitis auri,
 non amor imperii: pro religione capessent

arma duces. Fusci relegunt qua tura Sabei 25
 natus Arabs proprio Maumethes nomine notus
 sacrilegas ausus populo componere leges,
 quis Christum neget esse Deum, neget impius unum
 baptismum, et prisco resecat preputia cultro;
 et tua, seu Liber, seu magni munera Noe 30
 uina uetans, Veneri cunctas laxarit habenas.
 His deuicta prior nugis Aegyptus inhaesit,
 foeda uoluptatum cultrix; traxitque Cyrenem;
 et tua regna, gemens, mutato coniuge, Dido;
 et Mauros, Hispana quibus data littora praedae. 35
 Nec procul a Roeti regno permissa potestas.
 Parte alia Syrum populi, Parthuqye potentes,
 Persarumque duces, et Moedica sceptra nefandis
 consensere sacris. Scythicas profectus in oras,
 Caucaseas rupes penetrauit, Amazonis arua, 40
 Rypheasque domos gelidas aquilonis ad arces,
 per iuga, per colles furor idem permixta uenenis
 dogmata mortiferis effudit; sedibus unde
 dimissis, uenere truces, fera pectora, Turchi.
 Phasyde transmisso, Colchorum littora circum 45
 consedere, bonus Francis dum iura Pipinus
 diceret. Hinc terras nacti, quas influit Halys,
 Pascua Cappadocum, celsi de uertice Thauri,
 qui cadit et domiti prorumpit in aequora Ponti.
 Tum Galatas, Venetumque patres, Paphlagones,
 et urbes 50
 Bithyniae, cum tecta Phrygum celebresque ruinas
 inuasere suis damnataque Pergama fatis;
 et quaeuis Asiae regnator maximus olim
 arua dedit Moedo uictus certamine Cresus.
 Has Turchi tenuere domos, coniuncta potestas 55
 Hellespontiaco de littore flumen ad altum

Euphratis, medias inter duo littora terras
 Eusxini Cilycisque maris; sine rege potentes
 maiores coluere suos, Maumethis amantes
 spurcitas, foedos mores, horrendaque sacra. 60
 Iura dabant proceres generose stirpis alumni,
 concordēs anime; nulli de plebe licebat
 surgere; quaque parens, hac uixit filius arte,
 expers militie: uerum ciuilia postquam
 bella duces traxere diu, ferrique potestas 65
 prodiit in uulgus, et plebi credita castra;
 tum uarias fortuna uices uersare per urbes,
 sceptrā uiris mandare nouis, equataque coelo
 atria nobilium, fuluo que texerat auro
 luxuries, ueterum peruertere, tecta minorum 70
 erigere, atque luto submittere marmora tersa.
 Agrestes tum forte inopes, obscuraque turba
 excreuere uiros inter, qui regna tenerent
 sublimes equitumque duces; tum primus auorum
 Ottomanus egens latebris emersit ab imis. 75
 Quid non arma queant? Hinc nobilitatis origo;
 illinc honor, hinc regnum: generosos arma Quirites
 et dominos rerum posuerunt hec eadem. Post
 audacem in castris iuuenem, qui sorte minori
 militie primam stipem tulit, arma beatum 80
 effecere ducem quemquam, sensuque manuque
 egregium Turchis posset qui frena superbis
 et duras regni leges imponere uictor.
 Ottomanorum genus hinc, manortia pubes,
 imperio Grecos Asiae que prima subactos 85
 addidit, et prauis Arabum miscere uenenis
 Europen studuit, sancte delere uolumen
 legis, et occiduas Christi subuertere gentes.
 His prognatus auis, Amurati filius alter,

Maumethes nunc scepra tenens, Bizantia primus 90
 moenia bombardis ausus proscindere adactis,
 et Graium imperium nomenque abolere uetustum.
 Hoc sub rege ferox, quamquam laniata iuuentus
 Turchorum ad Sauum famosaque littora Thauri,
 ipseque de pugna trepidus diffugerit; urgent 95
 principis arma tamen, miseros demissa per agros
 Mysorum, et rursus tentant uada fluminis Histri
 et Sauum penetrare, tuas, Pannonia, metas;
 Illiridemque nouo deuastant milite, captum
 obruncantque Regem gladio, iuuenesque senesque 100
 seruitio pressos Asiae trans littora mittunt.
 Quis referat luctus hominum? quis talia fando
 temperet a lacrimis? rapiunt ab ubere matrum
 infantes; amplexa uirum matrona gementem
 eripitur ferro; sancti ceduntur ad aras 105
 presbyteri: nocuit claro de sanguine nasci.
 Nobilitas mactata ferro, ceruice reuulsa
 ora cadunt, multoque iacent immersa cruore.
 Templi Dei collapsa ruunt; altaria passim
 franguntur; paries stat nulla imagine Christi 110
 signatus, nullasque sinunt superesse lituras.
 Sanctorum celebri qua non stabulatur in aede
 gens inimica crucis? que non loca sacra nefando
 concubitu foedant? uisu miserabile! porci
 ossa patrum defossa uorant, ueneranda piorum 115
 corpora dant canibus, Deus o Deus! hostia
 mixta luto pedibus teritur submissa profanis.
 Horruit ista Pius Petri Successor, et orbis
 clauiger etherei; Venetumque rogare Senatam
 pergit et Hungarie proceres; petit alta Philippi 120
 atria Burgundi; missis, qui damna metusque
 commemorant, et opem rebus labentibus orent.

Auscultant dictis santi Pastoris, et omnes
 concurrunt hilares pro religione, piumque
 percutiunt foedus. Pannonica signa sequuntur 125
 Boiorum populi, rapidus quos permeat Hister;
 quique colunt saltus nostro fugientis ab orbe
 Hercinie, gelidisque bibunt de fontibus altis,
 aut Oderam. Huc pictis accurrunt Saxones armis,
 Cymborumque manus, et forti pectore Dacus, 130
 Sarmatiaeque duces hac Turchos parte lacescent.
 At Rhenus, Belgeque truces, et Francia fortis,
 et Rhodanus longo delapsus in aequora cursu,
 Pyrenei montes, atque ultima terra Morinum,
 et flanus toto diuisus ab orbe Britannus; 135
 Burgundo uires iungent: Hispania diues
 Auriferi trahet arma Thagi; trahet inclitus heros
 Alfonsus, Numidas solitus uexare fugaces;
 lasse potens Venetus, quas diuidit Abdua gentes
 imperio Anguigeri dare nomina coget ameni 140
 cultores Athesis: tum plebs Patauina, manusque,
 siqua manent ueteris uestigia sacra Rauenne,
 remigium implebunt, raris habitata colonis.
 Proxima Ledeo merens Aquileia Thimauo
 relliquias regni releget, qua Iulius olim 145
 constituisse forum uulgo memeratur, et Histri
 concurrent agiles: properabit Dalmata, duro
 assuetus remo, teretes agitare lacertos:
 armabit Corcyra suas de more biremes;
 suppetiasque ferens bello Mynoa tellus, 150
 Gnosia depictas implentia tela pharetras
 addet, et Euripi custos, Euboia, classe
 iussa alimenta feret: millenis nauibus equor
 sulcabunt Veneti, genus ex Antenore ductum.
 At pius, Aeneadum natus de gente, latinas 155

eliciet uires. Iterum Romana propago
 nauigio ueteres Argos, clarasque Mycenae
 urbes inuiset quondam, nunc nomina tantum:
 forsitan exuste repetent uestigia Troie
 matris amore uiri. Tuscis qui dissecat Vmbros 160
 undique bella petet, ripasque armabit utrasque
 corniger hesperadum fluuius regnator aquarum.
 Materia, classi Picens dabit, armaque iungens.
 Portus erit retibus, quem Dorica sustinet Anchon.
 Ipse Pio, externa nuper de gente triumphans, 165
 atque Tarentini ditatus morte tyranni,
 Ferdinandus equos addet, ualidasque cohortes,
 Dyraquium si forte petens uelit agmine equestri
 Albano de monte magis contendere in hostem.
 Brundisio soluent ratibus iumenta uehentes, 170
 protinus hinc una tranabunt aequora nocte.
 Anguger Eridani dominator Sfortia, si non
 Iuuerit, aduersa uictus ualitudine, tectas
 ferro acies mittet; gemmis fulgebit et auro
 tota cohors. Cernes pulcher tua gaudia, Borsi, 175
 aurea sericeis pendentia lilia uelis.
 Mantua Concilio nuper ditata, Pioque
 semper amica patri, socias in prelia naues
 instruet, et Rheno uicina Bononia paruo,
 iussa Pii faciet, domino famulata beato. 180
 Assuetusque malo Ligur, inuidiosa Pelasgis
 nomina, mutatis coniunget carbasa fati;
 nec minus Etruscis ueniet de finibus ardens
 auxilium: celsas populosa Fluentia puppes
 purpureis uelis, et multo uestiet ostro. 185
 Insuetus tantis agitari nauibus Arnus,
 turgidus Alpheae properabit in equora Pise
 ponere onus; uultuque colens simulachra uerendo

Luca manus iunget; nec te, tua gloria, Senae
 ire sinent solum, Pastor, qui maximus almas 190
 pascis oves Christi; iuuenes de gente uetusta
 custodes aderunt, qui te seruare parati,
 effugiant pulchram per nulla pericula mortem.
 Vincet amor patriae; si non dabit aera Senatus,
 plebs dabit, et fracta matrona beatior arca. 195
 His Pius auxiliis, hoc fidens ordine rerum
 in Turchos parat ire; sacer parat ire Senatus
 cardineus, longa precedens agmina pompa.
 Turba Sacerdotum, niueis in uestibus, ultro
 sacra feret, dulcique crucem uenerabitur hymno, 200
 Maumethes contra deceptas carmine gentes,
 Alcorane, tuo, campos descendere in aequos
 coget, et audaci committere prelia dextra.
 Terra patebit equis; constratum classibus aequor;
 undique bella frement. Tantos cantare tumultus 205
 Musa cupit: sancte nunc aspirate puellae,
 uestra Maroneum referentia carmina uersum.
 Quis? quis? eat tandem summo a certamine uictor?
 Sacrilegus quamquam Maumethes, turpis, adulter;
 an Pius? O superi, meliorem aduertite causam: 210
 atque Pium seruate pii, pia numina, uestrum.

(103) XCV. IN S. CATHARINAM SENENSEM

Caterinam beatam reputa nec ad hoc tu sufficere puta,
 Hic humilis, digna, prudens, Chaterina benigna
 pausat, que mundi zelum gessit moribundi
 sub lapa matre domenico posta patre.
 Floruit hec munda Christi uirgo, senis oriunda; 5
 Quindecim annorum in ordine perduratorum

habitum suscepit penitentiae, in quo perfecit.
 Mille tricenteno ottogiesimo domini anno
 obit, quam secundus papa Pius atque secundus
 honorificauit nec non e canonizauit 10
 mille quadringentenis sexaginta primo sub annis
 quibus sacra ossa de hac lapidea fossa
 extant ablata et super altare translata
 supradictis annis adiectis demum quinquenis
 Papa sub secundo paulo digno atque iocundo. 15
 Sponsa sponsum ora Chaterina deum exora,
 societ ut sibi quos deuotos nouerit tibi;
 assitque sine mora egientibus omni in hora,
 tuum solamen ut nobis subueniat amen.

(104) XCVI. <IN VIRGINEM MARIAM>

Tu mihi semper ades et nostras usque benigno
 exaudis uultu, Virgo Maria, preces.
 Heu quotiens fatis fueram periturus acerbis,
 ni tua texisset, Virgo Maria, manus!
 Tu me Tirrheno duxisti ex equore saluum 5
 atque iterum Oceano, Virgo Maria, mari:
 ultima terrarum me Thyle aut Orchas haberet,
 me nisi seruasses, Virgo Maria, tibi.
 Tu me per siluas atque horrida tecta ferarum
 sepius incolumem, Virgo Maria, ducis. 10
 Quid referam flouios, uentos ymbresque niuesque
 quas te preterii, Virgo Maria, duce?
 Non aconita nocent, non ferrum fulmina flamme,
 si quem seruatum, Virgo Maria, uoles.
 Mille mihi febres ademisti, mille dolores 15
 et mihi mortiferam, Virgo Maria, luem.

Quis numerare queat morborum nomina? morbus
omnis abit, dum tu, Virgo Maria, iubes.
Non mihi liuor edax oberit, non lingua dolosa,
dum mihi presidium, Virgo Maria, dabis. 20
Poscite mortales uestris in casibus ut det
prestet et auxilium Virgo Maria suum.

Índice

Prefacio: 7

Introducción: 9

Notas a la introducción: 12

Bibliografía: 13

Aeneas Silvius Piccolomini. Carmina: 21